



ירושלים, ט' באייר, תשע"ה

28 באפריל 2015

חוזר מס' ח-06-2461

לכבוד

התאגידים הבנקאיים וחברות כרטיסי האשראי

הנדון: הוראות בנושא סיכון אשראי

(ניהול בנקאי תקין, הוראות מס' 311, 323, 327)

מבוא

1. בנובמבר 2014 פרסמה הוועדה לבחינת הסדרי חוב בישראל (להלן "הוועדה"), דוח המסכם את עבודתה. דוח הוועדה, אשר מונתה על רקע ריבוי הסדרי החוב במשק הישראלי במהלך השנים האחרונות, כולל, בין היתר, המלצות המתייחסות לפעילות התאגידים הבנקאיים כנותני אשראי. כחלק מיישום המלצות אלו, עלה הצורך לעדכן את הוראות ניהול בנקאי תקין העוסקות בנושאי אשראי.
2. לאחר התייעצות עם הוועדה המייעצת בעניינים הנוגעים לעסקי בנקאות ובאישור הנגידה, מצאתי לנכון לעדכן את הוראה מס' 311 "ניהול סיכון אשראי", הוראה מס' 323 "מגבלות על מימון עסקאות הוניות" ולקבוע הוראה חדשה, הוראה מס' 327 "ניהול הלוואות ממונפות".

עיקרי התיקונים להוראות

הוראה מס' 311 - ניהול סיכון אשראי

3. כחלק ממדיניות האשראי, על התאגיד הבנקאי לקבוע מגבלות פנימיות על הלוואות ממונפות (סעיף 15ה), ומגבלות פנימיות על מתן אשראי ללווים בעלי רמות מינוף גבוהות מהמקובל בענף, בכפוף לסף מהותיות ולאופן חישוב רמת המינוף כפי שיקבע התאגיד הבנקאי (סעיף 15ה1).

דברי הסבר

1. הוועדה ממליצה (בסעיפים ב.1.ה ו- ב.1.א) על קביעת מגבלות פנימיות כאמור.
4. תאגיד בנקאי המארגן הלוואות סינדיקציה נדרש לכלול במדיניות האשראי התייחסות לעסקאות סינדיקציה בהן טרם הושלם במלואו תהליך המכירה / חלוקה (סעיף 15יח). כמו כן נדרש התאגיד הבנקאי המארגן לדווח להנהלה באופן סדיר על הפערים בין הציפיות המקוריות לתהליך המכירה בפועל של עסקאות אלו (סעיף 67א).
תאגיד בנקאי המשתתף בהלוואות סינדיקציה, נדרש להערכה עצמאית בלתי תלויה של הסיכונים הכרוכים בה כאילו היה הוא עצמו יוזם ההלוואה (סעיף 29).

דברי הסבר

בעסקאות מסוג סינדיקציה מדובר, לרוב, בהלוואות בסכומים מהותיים, וכך גם הסיכון הגלום בהן.

תאגיד בנקאי המארגן עסקאות סינדיקציה עלול לספוג הפסדים מהותיים כתוצאה מעיכוב בהשלמת תהליך המכירה של החשיפות, ועל כן יש לכלול במסגרת המדיניות וניהול הסיכונים התייחסות ספציפית לעסקאות מסוג זה. הוועדה ממליצה (בסעיף ב.1.א) על דיווח להנהלה בנוגע לעסקאות סינדיקציה.

תאגיד בנקאי המשתתף בעסקת סינדיקציה חשוף לסיכון כשל אשראי כתוצאה מחיתום בלתי הולם, ועל כן נדרש לבצע באופן עצמאי ובלתי תלוי תהליך של הערכה וניתוח.

5. בעת העמדת אשראי לתאגיד בסכום מהותי (מעל 50 מיליוני ש"ח), על התאגיד הבנקאי להביא בחשבון, בין היתר, מידע על אשראי שנטל בעל השליטה בתאגיד הלווה לרכישת מניות השליטה בתאגיד (או בשעבודן) ועל התנהלותו בעבר (סעיף 27א).

דברי הסבר

הוועדה ממליצה (בסעיפים ב.1.ב ו- ב.1.ג) להטיל חובות גילוי ביחס לאשראי שנטל בעל שליטה למימון רכישת מניות שליטה בתאגיד לווה (או בשעבודן) וביחס להתנהלות עבר של בעל השליטה במצבים בהם חברה בשליטתו נקלעה לקשיים פיננסיים.

6. על התאגיד הבנקאי לבצע סקירה של דירוג הלוואות ממונפות בתדירות גבוהה יותר מתדירות סקירת הדירוג בהלוואות רגילות (סעיף 62).

דברי הסבר

הוועדה ממליצה (בסעיף ב.1.א) על קביעת סטנדרטים למעקב אחר הלוואות ממונפות.

7. על התאגיד הבנקאי לעגן בנהלים תהליכים שיאפשרו וויתור על חוב. הנהלים יכללו, בין היתר, תחשיבים כמותיים מתאימים שיהוו בסיס לשיקולי הבנק, וכן דרישה לבחינת מספר חלופות בטרם הוויתור על חוב (סעיף 83א).

דברי הסבר

הוועדה ממליצה (סעיף ב.2.ו) על עדכון נהלי התאגידיים הבנקאיים בהתייחס למדיניות גביה, הסדרי חוב ומחיקת חובות.

הוראה מס' 323 - מגבלות על מימון עסקאות הוניות

8. ההוראה תחול על כל "אשראי למטרת עסקה הונית", במקום על "אשראי לרכישת אמצעי שליטה", ובהתאם לכך עודכן שם ההוראה. עסקה הונית היא עסקה שמטרתה רכישת זכות הונית בתאגיד אחר, רכישת עצמית או חלוקת הון (סעיף 2).

דברי הסבר

התאמת ההגדרה לאמור בהוראה 327.

9. הגדרת ההון צומצמה להון רובד 1 (לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים), כמשמעותו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 (סעיף 2).

דברי הסבר

בהתאם לקביעת וועדת באזל בתקן האחרון בנושא חשיפות גדולות (Supervisory framework for measuring and controlling large exposures, April 2014).

10. לשם הפשטות, עודכן הסף הכמותי להגדרת "אשראי למטרת עסקה הונית" ל- 35 מיליוני ₪ (או 0.5% מהון התאגיד הבנקאי, לפי הגבוה), ובוטלו כל מנגנוני ההצמדה (סעיפים 2, 4(ב) ו-5).
11. הדרישות הניהוליות והתפעוליות שולבו בהוראה 327 (פרק המבוא וסעיף 3).
12. נספח השאלות והתשובות בוטל. שאלות ותשובות שאינן רלוונטיות יותר - נמחקו. האחרות שולבו בגוף ההוראה או בקובץ השאלות ותשובות המרכז בנושא סיכון אשראי, אשר עדכון שלו מופץ במקביל לחוזר זה.

הוראה חדשה מס' 327 - ניהול הלוואות ממונפות

13. ההוראה מגדירה את מסגרת ניהול הסיכונים הכוללת להלוואות ממונפות, ומסדירה את הנושאים הבאים:
 - א. הגדרה של הלוואה ממונפת (סעיפים 3-5).
 - ב. הנחיות כלליות בנוגע למדיניות (סעיף 6).
 - ג. דיון תקופתי בדירקטוריון (סעיפים 7-8).
 - ד. נוהלי חיתום (סעיפים 9-11).
 - ה. נוהלי הערכת שווי (סעיפים 12-16).
 - ו. דיווח וניתוח כמותי (סעיף 17).
 - ז. סיווג הלוואות ממונפות (סעיף 18-19).
 - ח. ניתוח אשראי (סעיף 20).
 - ט. ספונסרים בעסקאות (סעיף 21).
 - י. בקרת אשראי (סעיף 22).
 - יא. מבחני קיצון (סעיף 23).

דברי הסבר

לאור פרופיל הסיכונים הגבוה של עסקאות ממונפות, ובהתאם להמלצות הוועדה, הוגדרו הציפיות המינימליות של הפיקוח על הבנקים מהתאגידים הבנקאיים בדבר ניהול סיכונים הולם וזהיר של הלוואות אלו.

תחילה

14. האמור בחוזר זה יחול על אשראי שיינתן החל מיום 1 בינואר 2016.

עדכון הקובץ

15. מצ"ב דפי העדכון לקובץ הוראות הדיווח לפיקוח על הבנקים. להלן הוראות העדכון:

<u>להכניס עמוד</u>	<u>להוציא עמוד</u>
(04/15) [3] 311-1-33	(11/14) [2] 311-1-32
(04/15) [6] 323-1-3	(12/11) [5] 323-1-7
(04/15) [1] 327-1-10	-----

בכבוד רב,



דוד זקן

המפקח על הבנקים

ניהול סיכון אשראי**עקרונות לניהול סיכון אשראי :**

1. דירקטוריון של תאגיד בנקאי יתווה את אסטרטגיית ניהול האשראי ומסגרת ניהול הסיכון ויאשר ויסקור תקופתית את מסמך מדיניות האשראי של התאגיד הבנקאי. האסטרטגיה צריכה לשקף את תיאבון הסיכון, כאמור בפרק ג' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, בנושא "ניהול סיכונים", ואת רמת הרווחיות המצופה כנגד חשיפה לרמות שונות של סיכון אשראי.
2. ההנהלה הבכירה אחראית ליישום אסטרטגיית ניהול האשראי שהתווה הדירקטוריון, ולפיתוח מסגרת לניהול סיכון האשראי, שתעוגן במסמך מדיניות ובהלים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיקוח ובקרה אחר סיכון האשראי. מדיניות ונהלים אלו צריכים להתייחס לסיכונים האשראי בכל הפעילויות בתאגיד הבנקאי, ולחול הן על האשראי הבודד והן על התיק בכללותו.
3. תאגיד בנקאי יזהה וינהל את סיכונים האשראי הגלומים בכל המוצרים והפעילויות שלו. על התאגיד הבנקאי לוודא כי הסיכונים במוצרים חדשים ובפעילויות חדשות כפופים לנהלים ולבקורות נאותים, קודם להשקתם או להיווצרותם. כמו כן, יש לוודא כי מוצרים ופעילויות חדשים מאושרים מראש על ידי הדירקטוריון, או על ידי ועדה מתאימה מטעמו, כמפורט בסעיף 16 להוראה מספר 310.
4. תאגיד בנקאי חייב לפעול על פי קריטריונים נאותים ומוגדרים היטב לאישורי אשראי. קריטריונים אלו צריכים לכלול הנחיות ברורות לגבי שוק היעד, והבנה יסודית של הלווה או של הצד הנגדי לעסקה, כמו גם של מטרת האשראי, מבנה האשראי ומקורות החוזר שלו.
5. תאגיד בנקאי יקבע מגבלות אשראי כוללות ברמת הלווים, ברמת צד נגדי וברמת מספר לוויים שקיים ביניהם קשר. המגבלות יתייחסו לסוגים שונים של חשיפות מאזניות וחוף מאזניות, בתיק הבנקאי ובתיק למסחר (ולא רק לאלו המטופלים בהוראה מספר 313). המגבלות ביחס לסוגי חשיפה שונים ייקבעו כך שיהיה להן ערך מוסף, והן תהיינה ברורות השוואה.
6. תאגיד בנקאי יקיים תהליך ברור ומבוסס לאישור אשראי חדש, כמו גם לשינוי, לאישור מחדש, ולמיחזור אשראי קיים.
7. כל אשראי שמעמיד תאגיד בנקאי חייב להתבצע בתנאי שוק, ובהתאם למדיניות ולתהליכים המקובלים. בפרט, על מנת למנוע ניצול לרעה ולטפל בניגודי עניינים, אשראי לאנשים קשורים חייב באישור מיוחד, ויהיה נתון למעקב בתשומת לב מיוחדת, על מנת לשלוט או להפחית את הסיכון של העמדת הלוואות כאמור.
8. תאגיד בנקאי יקיים מערכת לתפעול השוטף של סיכונים האשראי במגוון התיקים.
9. תאגיד בנקאי חייב לקיים מערכת למעקב אחר מצבו של אשראי ספציפי, ובכלל זה קביעת נאותות הסיווג וההפרשות להפסדי אשראי.
10. תאגיד בנקאי יפתח מערכת פנימית לדירוג אשראי, ישתמש בה לצורך ניהול סיכון האשראי וייתקף אותה. מערכת הדירוג צריכה להתאים לאופי, לגודל ולמורכבות הפעילות של התאגיד הבנקאי (ראה גם הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314, בנושא "הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות").

11. לתאגיד בנקאי יהיו מערכות מידע ושיטות ניתוח המאפשרות להנהלה למדוד את סיכון האשראי הגלום בכל הפעילויות המאזניות והחוץ-מאזניות שלו. מערכות המידע הניהוליות יספקו מידע הולם לגבי הרכב תיק האשראי, כולל זיהוי של ריכוזי סיכון מכל סוג שהוא.
12. לתאגיד בנקאי תהיה מערכת לבקרה אחר הרכב ואיכות תיק האשראי בכללותו.
13. בעת הערכת אשראי ספציפי והערכת תיקי האשראי בכללותם, תאגיד בנקאי ייקח בחשבון שינויים אפשריים עתידיים בתנאים הכלכליים, ויעריך את החשיפה לסיכון אשראי תחת תרחישים שליליים, לרבות תרחישי קיצון.
14. תאגיד בנקאי ייסד מנגנון להערכה בלתי תלויה ומתמשכת של תהליכי ניהול סיכון האשראי, ותוצאות סקירות אלו ידווחו ישירות לדירקטוריון ולהנהלה הבכירה (ראה גם הוראה מספר 310).
15. תאגיד בנקאי יוודא שהיחידות העסקיות, העוסקות בניהול אשראי, מנוהלות היטב, ושרמת חשיפות האשראי שלו תואמת את מדיניות האשראי שנקבעה, ובכלל זה את המגבלות הפנימיות. תאגיד בנקאי יקיים בקרות פנימיות ואמצעים אחרים שיבטיחו דיווח מיידי לדרג המתאים (לרבות הדירקטוריון) על חריגות ממדיניות, מנהלים ומגבלות, לצורך טיפול באותן חריגות.
16. לתאגיד בנקאי יהיו מערכות ותהליכים לנקיטת פעולות מתקנות בשלב מוקדם של הידרדרות אשראי, לניהול חובות בעייתיים, להסדרת חובות בקשיים ולפעולות דומות.

מבוא

1. בנקים ברחבי העולם נחשפו במהלך השנים לקשיים שנגרמו ממספר רב של סיבות. עם זאת, הסיבה העיקרית לבעיות מהותיות של בנקים ממשיכה להיות קשורה ישירות לנהלים לא נאותים בנוגע לאשראי ללווים ולצדדים נגדיים, לחולשות בניהול סיכונים האשראי ברמת התיק או לחוסר תשומת לב לשינויים בכלכלה, או לנסיבות אחרות, שעלולים להוביל להידרדרות באיכות האשראי של הצדדים הנגדיים, להם חשוף הבנק. מסקנה זו מתבססת על ניסיון שנצבר בבנקים הן ממדינות מפותחות יותר, והן ממדינות מפותחות פחות.
2. סיכון אשראי בהגדרתו הפשוטה הוא הסיכון שלו, או צד נגדי, של התאגיד הבנקאי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי, כפי שסוכמו. מטרת ניהול סיכונים האשראי היא להשיא את התשואה המותאמת לסיכון של התאגיד הבנקאי, באמצעות שמירה על החשיפה לסיכון אשראי בגבולות מקובלים. תאגיד בנקאי צריך לנהל את סיכון האשראי הגלום בתיק האשראי בכללותו, כמו גם את סיכון האשראי הנובע מאשראי ספציפי, או מעסקה ספציפית. תאגיד בנקאי צריך גם להתחשב ביחס בין סיכון האשראי לבין סיכונים אחרים. ניהול אפקטיבי של סיכון אשראי מהווה רכיב קריטי בניהול הסיכונים הכולל, וחיוני להצלחה ארוכת טווח של כל מוסד בנקאי.
3. הלוואות מהוות את המקור הגדול והעיקרי לסיכון האשראי בתאגיד בנקאי. יחד עם זאת, מקורות אחרים לסיכונים אשראי משולבים בפעילויות נוספות רבות של התאגיד הבנקאי, ובכלל זה בתיק הבנקאי ובתיק למסחר, וכן בפעילות מאזינית וחוף-מאזינית. תאגיד בנקאי נחשף באופן הולך וגובר לסיכון אשראי (ולסיכון אשראי של צד נגדי) אשר גלום במכשירים פיננסיים שונים שאינם הלוואות. בכלל זה מכשירים הנוצרים בעסקאות בין-בנקאיות, במסחר פיננסי, בעסקאות במטבע חוץ, בעסקאות עתידיות, בעסקאות החלף (swaps), בעסקאות באג"ח, מניות ואופציות, וכן בהרחבת התחייבויות וערבויות וסליקת עסקאות.
4. מכיוון שחשיפה לסיכון אשראי ממשיכה להיות המקור העיקרי לבעיות בבנקים ברחבי העולם, על התאגיד הבנקאי להפיק לקחים שימושיים מניסיון העבר. תאגיד בנקאי צריך להיות בעל מודעות מוגברת לצורך בזיהוי, מדידה, מעקב, פיקוח ובקרה של סיכון האשראי. בנוסף, עליו לוודא שיש לו הון הולם כנגד סיכונים אלה, ושהוא מפוצה בצורה נאותה בגין הסיכונים להם הוא חשוף. הוראה זו נערכה במטרה לקדם קביעת שיטות עבודה נאותות לניהול סיכון אשראי. אף על פי שהעקרונות המפורטים בהוראה זו מתייחסים בעיקר לפעילות בתחום מתן הלוואות, יש ליישם אותם בכל פעילות בה קיים סיכון אשראי.
5. דוגמה ספציפית לסיכון אשראי קשורה לתהליך סליקת עסקאות פיננסיות. אם צד אחד לעסקה קיים את חלקו, אך הצד השני כשל, יכול להתרחש הפסד בגובה סכום הקרן של העסקה. אפילו אם צד אחד רק מאחר בסליקה, לצד השני יכול להיגרם הפסד הנובע מהחמצת הזדמנויות השקעה. לכן סיכון סליקה (הסיכון שעסקה פיננסית לא תושלם או לא תתבצע כמצופה) כולל אלמנטים של סיכון נזילות, סיכון שוק, סיכון תפעולי וסיכון מוניטין, בנוסף על סיכון אשראי. רמת הסיכון נקבעת על ידי ההסדרים הספציפיים של הסליקה. גורמים בהסדרים כאלו שיש להם השפעה על סיכון האשראי כוללים: עיתוי החלפת הערכים; סופיות התשלום או הסליקה; ותפקידי המתווך והמסלקה.
6. שיטות העבודה לניהול סיכון אשראי, המוצגות בהוראה זו, מתייחסות במיוחד לתחומים הבאים: (i) יצירת סביבת סיכון אשראי נאותה; (ii) התנהלות במסגרת תהליך אישור אשראי

הולם; (iii) קביעת תהליכים נאותים ועדכניים לתפעול אשראי, מדידה מעקב ופיקוח; וכן (iv) הבטחת בקורות הולמות על סיכון האשראי. למרות ששיטות עבודה ספציפיות לניהול סיכון האשראי יכולות להשתנות בין תאגיד בנקאי אחד לשני, בהתאם לאופי ולמורכבות פעילות האשראי שלהם, תוכנית כוללת לניהול סיכון האשראי צריכה להתייחס לארבעת התחומים האלו. יש ליישם שיטות עבודה אלו בשילוב עם שיטות עבודה נאותות להערכה של איכות הנכסים, לנאותות ההפרשות ולגילוי על סיכון האשראי.

7. העקרונות שנקבעו בהוראה זו ישמשו את הפיקוח על הבנקים בבואו להעריך את מערכות ניהול סיכון האשראי של התאגיד הבנקאי. יישום עקרונות אלה כפוף לשיקול דעת של המפקח על הבנקים, והוא יכול להוסיף עליהם או לגרוע מהם. גישת ניהול סיכון האשראי, אותה מיישם תאגיד בנקאי, צריכה להלום את היקף הפעילות שלו, ואת רמת התחכום שלה. המפקח על הבנקים רשאי לפטור תאגיד בנקאי מסוים מדרישות מסוימות הכלולות בהוראה זו.

חלק א' - יצירת סביבת סיכון אשראי נאותה:

עיקרון מספר 1: דירקטוריון של תאגיד בנקאי יתווה את אסטרטגיית ניהול האשראי ומסגרת ניהול הסיכון ויאשר ויסקור תקופתית את מסמך מדיניות האשראי של התאגיד הבנקאי. האסטרטגיה צריכה לשקף את תיאבון הסיכון, כאמור בפרק ג' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, בנושא "ניהול סיכונים", ואת רמת הרווחיות המצופה כנגד חשיפה לרמות שונות של סיכון אשראי.

8. לדירקטוריון של תאגיד בנקאי תפקיד קריטי בביקוח על הגורמים המאשרים אשראי בתאגיד הבנקאי, ועל הגורמים המנהלים את סיכוני האשראי שלו. כל תאגיד בנקאי צריך לפתח אסטרטגיית ניהול אשראי, בה ייקבעו יעדים ועקרונות יסוד אשר ינחו את פעילויות אישורי האשראי בתאגיד הבנקאי. בהתאם, תאגיד בנקאי צריך לקבוע את מסגרת ניהול סיכוני האשראי, הכוללת מדיניות ונהלים לפעילויות אלו, אשר יעוגנו במסמך מדיניות אשראי, ויאפשרו את המשך קידום יעדי התאגיד הבנקאי, גם במצבים של שינויים בהנהלה. לפירוט התוכן הנדרש במסמך מדיניות האשראי, ראה סעיף 15 להלן.

א. אסטרטגיית ניהול האשראי, כמו גם מסמכי מדיניות האשראי, צריכים להיות מאושרים ולהיסקר תקופתית על ידי הדירקטוריון (בהתאם לאמור בסעיף 18 להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 301, בנושא "דירקטוריון" (להלן - "הוראה מספר 301"), כלומר לפחות אחת לשנה).

ב. בנוסף, יאשר הדירקטוריון שינויים במדיניות האשראי שהתבצעו במהלך השנה, ויבחן את הצורך בביצוע שינויים במהלך השנה בתגובה לשינויים חיצוניים שיחייבו זאת. הדירקטוריון צריך לוודא שהאסטרטגיה והמדיניות מכסים את כל הפעילויות של התאגיד הבנקאי, בהם חשיפת האשראי מהווה סיכון משמעותי.

ג. דירקטוריון תאגיד נשלט יתחשב ביעדי האסטרטגיה הכוללת של הקבוצה, ובמדיניות סיכון האשראי הכוללת של הקבוצה, ככל שהם מתיישבים עם טובתו של התאגיד הנשלט.

ד. במטרה לאפשר לדירקטוריון לבצע בחינה מעמיקה של הסיכון ושל מנגנוני הבקרה המיושמים על ידי ההנהלה, יוצג לו באופן בהיר מידע איכותי, שלם, רלוונטי ועדכני. המידע יכלול, בין היתר:

1. סקירת מצב הסביבה העסקית;
2. תיאור התפתחויות מרכזיות בסיכון האשראי והשפעתן על הלימות ההון, בעיקר בהתייחס למרכיבים הבאים:
 - (1) עמידה במגבלות וביעדים שנקבעו במדיניות האשראי;
 - (2) תמהיל תיק האשראי על פי מדדים של סיכון וריכוזיות (פיזור) אשראי (ענפי, גיאוגרפי, לוויים גדולים וקבוצות לוויים, ועוד);
 - (3) התפתחויות ביתרות החובות הבעייתיים וביתרות ההפרשה להפסדי אשראי, כשלי אשראי מהותיים וכיוצא באלה.
3. תיאור בעיות מרכזיות עימן התמודדה ההנהלה, בין היתר - לוויים ספציפיים מהותיים;
4. נתונים בדבר אישורי אשראי שחרגו מהמדיניות;

5. מבחני קיצון, תוצאותיהם וההנחות העומדות בבסיסם ;
6. מידע הכלול בדיווחים התקופתיים המוצגים לדירקטוריון במסגרת דיונים בנושא "מצבו העסקי של התאגיד הבנקאי", כאמור בסעיף 8 להוראה מספר 301.
9. **אסטרטגיית ניהול האשראי :**
- א. האסטרטגיה צריכה לקבוע יעדים של אישורי אשראי, בהתבסס על סוג חשיפה (למשל, מסחרי, צרכני, נדל"ן), ענפי משק, מיקום גיאוגרפי, מטבע, תקופה לפירעון ורווחיות צפויה. האסטרטגיה צריכה לכלול גם זיהוי של שווקי יעד ושל מאפיינים כלליים שהתאגיד הבנקאי מעוניין להשיג בתיק האשראי שלו (כולל יעדים ומגבלות לרמת הריכוזיות).
- ב. האסטרטגיה צריכה להתייחס ליעדים של איכות האשראי, רווחיות וצמיחה. כל תאגיד בנקאי, ללא קשר לגודלו, פועל למטרת רווח, ולכן עליו לקבוע את היחס המקובל בפעילותו בין תשואה לסיכון, כשהוא לוקח בחשבון תשואה על ההון. הדירקטוריון צריך להתוות את האסטרטגיה של התאגיד הבנקאי לבחירת סיכונים ולהשאת רווחים. הדירקטוריון צריך לסקור תקופתית את התוצאות הכספיות של התאגיד הבנקאי, ובהתבסס על תוצאות אלו, לקבוע אם נדרש שינוי באסטרטגיה. על הדירקטוריון לוודא גם שרמת ההון של התאגיד הבנקאי הולמת את הסיכונים להם הוא חשוף.
- ג. אסטרטגיית ניהול האשראי של תאגיד בנקאי צריכה להיות עקבית. לכן, האסטרטגיה צריכה לקחת בחשבון אספקטים של מחזוריות בכלכלה, ושל התזוזות הנובעות מממנה - בהרכב תיק האשראי, ובאיכותו. על אף שיש להעריך תקופתית את האסטרטגיה, ולעדכן אותה מעת לעת על פי הצורך, עיקריה צריכים להיות תקפים לאורך זמן, ובהינתן שינויים במחזור הכלכלי.
- ד. תאגיד בנקאי צריך להטמיע את האסטרטגיה ואת מדיניות האשראי שלו בכל הרבדים של הארגון. כל העובדים הרלוונטיים צריכים להבין בבהירות את גישתו של התאגיד הבנקאי ביחס לאישור אשראי ולניהולו, וצריכים לשאת באחריות לציות לנהלים ולמדיניות.
10. על הדירקטוריון לוודא שההנהלה הבכירה כשירה מכל הבחינות לנהל את פעילות האשראי המבוצעת על ידי התאגיד הבנקאי, וכן שפעילות זו מבוצעת במסגרת האסטרטגיה, המדיניות והסיבולת לסיכון שאושרו על ידו.
- א. על הדירקטוריון לאשר את המבנה הארגוני של הגורמים העוסקים באישור אשראי, ואת הסמכויות והאחריות ברמות הניהול השונות הנובעות ממבנה ארגוני זה, ובכלל זה את גורמי הבקרה, בפרט אלו העוסקים בסקירה בלתי תלויה של אישורי האשראי, של תפקוד ההנהלה ושל ניהול תיק האשראי בכללותו.
- ב. הדירקטוריון יקבע מתכונת ותדירות לדיווח סדיר על ביצועי התאגיד, ועל רמת חשיפתו לסיכון אשראי, ויפקח על נאותות האיתור במועד של חובות בעייתיים, נאותות סיווגם ונאותות ההפרשות להפסדי אשראי בגינם.
- ג. הדירקטוריון יקבע מתכונת ותדירות לדיווח בנושא בקרת אשראי, ובפרט: היקף ועומק הסקירות, סקירת ממצאים, תפוצה ומעקב וכן כשירות ואי תלות של עובדי יחידת בקרת האשראי.

11. אשראי ללקוחות שיש להם קשר לנושאי משרה בתאגיד הבנקאי ינוהל ככל אשראי אחר. על מנת למנוע ניגודי עניינים במקרים כאלו, אותם נושאי משרה שעשויים להיחשב מעורבים בעסקה לא יהיו מעורבים בתהליך קבלת החלטות של התאגיד הבנקאי. בהקשר זה ראה גם סעיפים 56-57 להוראה מספר 301.
12. הדירקטוריון צריך לוודא שמדיניות התגמול של התאגיד הבנקאי אינה סותרת את אסטרטגיית ניהול האשראי שלו. מדיניות המתגמלת התנהגות שאינה מקובלת, כגון יצירת רווחים לזמן קצר תוך סטייה ממדיניות האשראי או חריגה מהמגבלות, מחלישה את תהליכי האשראי בתאגיד הבנקאי.

עיקרון מספר 2: ההנהלה הבכירה אחראית ליישום אסטרטגיית ניהול האשראי שהתווה הדירקטוריון, ולפיתוח מסגרת לניהול סיכון האשראי, שתעוגן במסמך מדיניות ובנהלים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיקוח ובקרה אחר סיכון האשראי. מדיניות ונהלים אלו צריכים להתייחס לסיכונים האשראי בכל הפעילויות בתאגיד הבנקאי, ולחול הן על האשראי הבודד והן על התיק בכללותו.

13. ההנהלה הבכירה של תאגיד בנקאי אחראית ליישום מסגרת ניהול סיכון האשראי בהתאם לאסטרטגיית שהתווה הדירקטוריון.
- א. עליה לוודא שפעילות אישור האשראי של התאגיד הבנקאי תואמת את האסטרטגיית שנקבעה, ושפותחו נהלים כתובים ברורים, מחייבים ומאושרים על ידי הגורם המתאים בתאגיד הבנקאי.
- ב. עליה לוודא כי הנהלים מיושמים בפועל, ולוודא שהאחריות לאישור אשראי, ולבקרה עליו, ברורה ומוטלת כיאות על הגורמים הרלוונטיים.
- ג. ההנהלה הבכירה תוודא גם שמתקיימת מידי תקופה הערכה פנימית בלתי תלויה של פעילות אישור האשראי וניהולו.

מדיניות אשראי:

14. תנאי הכרחי לניהול בנקאי תקין הוא יישום של מדיניות, המעוגנת במסמך מדיניות, ונוהלי אשראי כתובים בנושאים הבאים: זיהוי, מדידה, מעקב, פיקוח ובקרה אחר סיכון האשראי. מדיניות האשראי קובעת את המסגרת למתן הלוואות, וכוללת הנחיות לתהליך אישור האשראי של התאגיד הבנקאי.
- מנהל הסיכונים הראשי של התאגיד הבנקאי אחראי לסייע למנכ"ל בגיבוש מסמך מדיניות האשראי, תוך שיתוף כל הגורמים הרלוונטיים בתאגיד הבנקאי, ובפרט עובדי ומנהלי הקווים העסקיים.
15. מסמך מדיניות האשראי יכלול, בין היתר:
- א. הגדרה אחידה של המונח "סיכון", להבטחת עקביות בזיהוי, בדירוג ובמטרות ניהול הסיכון;
- ב. תיאור מבנה ממשל ניהול הסיכונים, כולל קווי דיווח ואחריות, והפרדה ברורה בין שלושת קווי ההגנה, כמפורט בסעיף 4 להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, בנושא "ניהול סיכונים" (להלן - "הוראה מספר 310");

- ג. תיאור שיטות העבודה והכלים לזיהוי, מדידה, הערכה, מעקב, פיקוח ובקרה אחר מוקדי הסיכון, ובכלל זה, בחינת ההשפעה האפשרית של התפתחויות מאקרו כלכליות על תיק האשראי, וביצוע מבחני קיצון (ראה גם פרק ד' להוראה מספר 310);
- ד. פרופיל סיכון רצוי של תיק האשראי, ובכלל זה: פירוט של סוגי ההלוואות שמעמיד התאגיד הבנקאי, יעדים עסקיים ושווקי יעד, הרכב תיק האשראי - יעדים כמותיים ברמת התיק וברמת המוצר (ביחס למוצרים מהותיים), בהתייחס למדדי היקף, פיזור וסיכון;
- ה. קביעת סיבולת לסיכון ומגבלות רצויות ברמת התיק וברמת המוצר, לרבות מגבלות ענפיות, מגבלות על חשיפה ללווה ולקבוצת לוויים, מגבלות על הלוואות ממונפות (כאמור בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 327 בנושא "ניהול הלוואות ממונפות", להלן - **"הוראה מספר 327"**), חשיפה לפי דירוג אשראי, חשיפה לשוקי יעד, מגבלות גיאוגרפיות, חשיפה למטבעות, חשיפה למועדי פירעון ולריכוזיות ביטחונות, יחס רצוי בין סך האשראי לציבור לבין סך נכסי התאגיד הבנקאי והונו, וכן מגבלות אחרות, בהתאם למבנה תיק האשראי ומאפייניו ולגורמי הסיכון אליהם חשוף התאגיד הבנקאי (ראה גם סעיף 18 להלן). במסגרת זו תתואר גישת התאגיד הבנקאי לקביעה ולמעקב ובקרה אחר מוקדי הסיכון ואחר מגבלות החשיפה לסיכון;
- ה1. מגבלות פנימיות על מתן אשראי ללוויים בעלי רמות מינוף גבוהות באופן משמעותי מהמקובל בענף. התאגיד הבנקאי יקבע סף מהותיות, כך שכל אשראי בסכום גבוה ממנו יהיה כפוף למגבלות אלה. התאגיד הבנקאי יגדיר את דרך חישוב רמת המינוף של הלוויים.
- ו. מדיניות הפחתת סיכון אשראי (למשל באמצעות: ביטוחי אשראי, מכירת חובות, סינדיקציה) והפעלת מנגנונים נוספים להפחתת ריכוזיות התיק;
- ז. תוכנית למעקב אחר התפתחויות בתיק האשראי. בכלל זה: מדדים לדיווח, תדירות הדיווח ותכניות פעולה כאשר סיכון האשראי גדל, או כאשר ישנן חריגות ממגבלות, ותיאור של מערכת המידע הניהולי (ראה גם פרק ה' להוראה מספר 310);
- ח. מאפיינים נדרשים מלווה לצורך אישור אשראי (שיכללו תנאים והתניות כלליים), ובכלל זה: הערכת כושר החזר; דירוג אשראי; ניסיון עסקי; נתונים כספיים (הון עצמי, הכנסות, מינוף, רווחיות, נזילות, וכדומה); תנאים שעל בסיסם התאגיד הבנקאי יסכים להעמיד אשראי (כגון: שיעור מימון, סכום מרבי לחשיפה ובטחונות מקובלים).
- בפרט, תתייחס המדיניות להלוואות ממונפות בהתאם לדרישות המפורטות בהוראה מספר 327;
- ט. מדרג סמכויות האשראי, כולל הגדרת סמכויות לאישורים חריגים, בניגוד לכללים הרגילים ולמדיניות המחירים הרגילה. המדרג ייקבע באופן שיצמצם מעורבות של הדירקטוריון, לאישור אשראי תוך חריגה ממדיניות האשראי שנקבעה. במדרג ייקבע גם סף, בערכים מוחלטים או יחסיים להון העצמי של התאגיד הבנקאי, שמעליו הסמכות לאישור האשראי תוטל על ההנהלה הבכירה;
- י. תמחור הלוואות - המתאם הנדרש בין תשואה לסיכון, תנאי הריבית ותנאים אחרים;
- יא. תקופת פירעון מרבית, בהתייחס למקור התשלום הצפוי, למטרת ההלוואה, ולאורך החיים של הביטחון. לוחות סילוקין ייקבעו בהתאמה לכושר החזר של הלקוח;

- יב. מדיניות ביטחונות - בפרט, פירוט הביטחונות שהתאגיד הבנקאי מסכים לקבל, ומרווחי הביטחון המיוחסים להם, וקביעת יחס מרבי בין גודל החשיפה לשווי הביטחון (LTV);
- יג. מדיניות העמדת אשראי לעובדים ולאנשים קשורים;
- יד. מדיניות ניהול חובות בעייתיים, לרבות השיטה לזיהוי וסיווג חובות ולביצוע הפרשה להפסדי אשראי, ומדיניות גבייה, הסדרי חוב ומחיקה של חובות;
- טו. פירוט השימושים השונים בתוצרי מערכת הדירוג, כמתואר בעיקרון מספר 10 להלן;
- טז. תכנית התאגיד הבנקאי למניעת התקשרות עם יחידים המעורבים בפעילות הונאה, או בעבירות אחרות, בכפוף להוראות כל דין;
- יז. התייחסות להלוואות לדיר, שתכלול:

1. הגבלה על סכום ההלוואה, באופן שסך כל ההלוואות מכל המקורות, לרבות מפיקדונות ממשלה ומפיקדונות אחרים, שאינם באחריות המפקיד, לא יעלה על שיעור מסוים משווי הדירה, כפי שתקבע הנהלת התאגיד הבנקאי;
 2. אם מדובר בהלוואה לרכישת דירה מפיקדונות מיועדים על אחריות מפקיד, קריטריונים לגבי הביטחונות שיש לקבל מהלווה.
- יח. התייחסות לעסקאות בצנרת¹ של מארגן סינדיקציה:

משברים בשוק עלולים לעכב משמעותית את יכולתו של תאגיד בנקאי מארגן להשלים סינדיקציות או למכור חשיפות, והדבר עלול גרום להפסדים מהותיים. אי לכך, תאגידים בנקאיים נדרשים לניהול סיכונים ולבקורות סיכון לעסקאות שנמצאות בצנרת (pipeline), הן לסכומים המיועדים להחזקה והן לאלה המיועדים לחלוקה. על מדיניות האשראי של תאגיד בנקאי המארגן עסקאות סינדיקציה לכלול, לכל הפחות, התייחסות לנושאים הבאים:

1. תיאבון לסיכון חיתום המנוסח ומתועד בריור, המביא בחשבון את ההשפעות האפשריות על רווחים, הון, נזילות, וסיכונים אחרים הנובעים מחשיפות בצנרת;
 2. מדיניות ונהלים כתובים להגדרה ולניהול כשלים בחלוקה ועסקאות "תלויות" ("hung deals"), המאופיינות באי יכולת למכור את החשיפה בתוך פרק זמן סביר (בדרך כלל 90 יום מסגירת העסקה). הדירקטוריון והנהלה של תאגיד בנקאי צריכים לקבוע ציפיות ברורות כיצד להיפטר מעסקאות שנמצאות בצנרת, אשר לא נמכרו בהתאם לתכנית החלוקה המקורית שלהן. עסקאות כאלה, המסווגות מחדש במועד מאוחר יותר כהחזקה לפדיון (hold-to-maturity), מחייבות דיווח להנהלה ולדירקטוריון;
 3. מגבלות על התחייבויות מצרפיות של העסקאות בצנרת;
 4. מגבלות על סכומי ההלוואות שהתאגיד הבנקאי מוכן להחזיק בספריו (כלומר, החזקה ברמת הלווה, הצד הנגדי, והחזקה מצרפית), ומגבלות על סיכון החיתום שיילקח בגין הסכומים המיועדים לחלוקה;
 5. תכניות והוראות הנוגעות לנזילות בשעת חירום, כאשר חוסר נזילות בשוק או תנאי האשראי משתנים משבשים את ערוצי ההפצה הרגילים;
16. המדיניות צריכה להיות מוגדרת היטב, תואמת פעילות בנקאית זהירה ודרישות פיקוחיות רלוונטיות, ומתאימה להיקף פעילותו של התאגיד הבנקאי, ולרמת המורכבות שלו. המדיניות

¹ "עסקאות בצנרת" הן עסקאות סינדיקציה בהן הבנק המארגן טרם השלים את הליך המכירה/חלוקה של האשראי למוסדות הפיננסיים הנוספים המשתתפים בסינדיקציה.

תיקבע ותיושם תוך התייחסות לגורמים פנימיים וחיצוניים, כגון: מעמדו של התאגיד הבנקאי בשוק, אזורי המסחר שלו, יכולות הון אנושי וטכנולוגיה. מדיניות ונהלים, אשר מפותחים ומיושמים כיאות, מאפשרים לתאגיד הבנקאי: (i) לשמר תהליך אישור אשראי נאות; (ii) לקיים מעקב ופיקוח אחר סיכון האשראי, ולבקר אותו; (iii) להעריך כיאות הזדמנויות עסקיות חדשות; ו- (iv) לזהות ולנהל אשראי בעייתי.

17. מדיניות האשראי תבטיח את המשך ההערכה הקפדנית של סיכון האשראי גם בתנאי כלכלה "טובים", ובכלל זה תקבע כללים שימנעו את התממשות הסכנות הבאות:

א. הסתמכות מוגזמת על תחזיות אופטימיות של לווים, ותחזית הצופה הימשכות של התנאים החיוביים - תקופות ארוכות ומתמשכות של רווחה כלכלית עלולות להוביל תאגיד בנקאי לבסס את החלטותיו על הערכות אופטימיות של הלווה ולהניח שללווה תמשיך להיות גישה חופשית לשוק, לצורך קבלת מימון בתנאים טובים בעתיד. אופטימיות כזו יכולה לבוא לידי ביטוי בהנחה שצמיחה גבוהה היא התסריט הצפוי ההגיוני; בהסתמכות על הערכות חיוביות של ביטחונות שלא מתאימות לצפי לטווח הארוך; בנכונות להעניק הלוואות ללא לוח תשלומים מסודר; בנכונות לוותר על התחייבויות של הלווה, לשחרר ביטחונות, לוותר על ערבויות או לשנות את מבנה ההלוואה, תחת ההנחה שבמצב הכלכלי החיובי, הלווה יתאושש במהירות;

ב. הסתמכות לא מספקת על מבחני קיצון - מדיניות האשראי צריכה להגדיר מבחני קיצון משמעותיים על יכולתו הצפויה של לווה לעמוד בהתחייבויותיו.

18. כמפורט בהמשך, בסעיפים 28 ו-35 עד 39 להלן, תאגיד בנקאי צריך לפתח וליישם מדיניות ונהלים על מנת להבטיח שתיק האשראי שלו מפוזר כיאות, בהתאם לשוקי היעד שלו ולאסטרטגיית האשראי הכוללת. כאמור בסעיף 1(ג) להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313, בנושא "מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים" (להלן - "הוראה מספר 313"), תאגיד בנקאי נדרש לקבוע מגבלות פנימיות.

18א. תאגיד בנקאי יוודא שמגבלות החשיפה הפנימיות שהוא קובע לא סותרות מגבלות או הגבלות שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים. המגבלות הפיקוחיות מהוות כללים מינימאליים.

19. כדי שמדיניות האשראי תהיה אפקטיבית, חובה להטמיע אותה בכל הרבדים של הארגון, ליישם אותה באמצעות נהלים מתאימים, וכן לקיים פיקוח ומעקב נאותים אחריה ולעדכן אותה תקופתית, בהתחשב בנסיבות פנימיות וחיצוניות. את המדיניות יש ליישם על הקבוצה הבנקאית בכללותה, בכפוף להוראות כל דין, כמו גם בכל תאגיד בנקאי בפני עצמו - ריכוזי סיכון ינותחו ברמת הישות החוקית של התאגיד הבנקאי וברמה המאוחדת, שכן ריכוז לא מבוקר בתאגיד בנקאי, שהינו חברה בת, עשוי להיתפס כבלתי מהותי ברמה המאוחדת, אך עלול בכל זאת לאיים על יציבות חברת הבת. בנוסף, המדיניות צריכה לטפל בגורמי הבקרה החשובים ביחס לסקירת האשראי הפרטנית, וביחס לפיזור נאות של התיק בכללותו.

20. **"סיכון מדינה" ו"סיכון העברה":**

א. כאשר תאגיד בנקאי עוסק במתן אשראי בינלאומי, הוא נוטל על עצמו, בנוסף על סיכון האשראי הרגיל, גם סיכון הקשור לתנאים המתקיימים במדינתו של הלווה, או של הצד הנגדי לעסקה. "סיכון מדינה" כולל מגוון סיכונים הקשורים לסביבה הכלכלית, הפוליטית והחברתית של אותה מדינה, אשר יש אפשרות שהם ישפיעו על חובות של

גורמים מקומיים במדינה זו לתאגיד הבנקאי, ועל השקעות שנעשו בה. "סיכון העברה" מתמקד ביכולתו של הלווה להשיג מטבע חוץ בכמות הנדרשת לפירעון חובותיו למלווים זרים, ולעמידה בהתחייבויות חוזיות נוספות שנלקח על עצמו. בביצוע כל עסקאותיו הבינלאומיות, תאגיד בנקאי חייב להבין את השווקים הפיננסיים הבינלאומיים, ואת האפשרות של גלישת השפעות ממדינה אחת לאחרת או של התפשטות של השפעות שליליות ממדינה אחת לכל האזור לו היא שייכת.

ב. תאגיד בנקאי אשר עוסק במתן אשראי בינלאומי, יפעל לפי מדיניות ונהלים נאותים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיקוח ובקרה אחר סיכון מדינה וסיכון העברה, בפעילויותיו הבינלאומיות כמלווה וכמשקיע. בהקשר זה, יתחשב התאגיד הבנקאי, בין היתר, בגורמים הבאים :

- (1) יכולתו לנהל את סיכוניו על בסיס מאוחד ;
 - (2) המשאבים והכלים התומכים ביכולת זו ;
 - (3) מנגנוני השליטה והפיקוח שהוא מפעיל ביחס לפעילותו מחוץ לישראל, והלימותם ביחס להיקף, למורכבות ולרמת הסיכון של הפעילות ;
 - (4) רמת הנגישות למידע, וסוגי הדיווחים המועברים לתאגיד הבנקאי ממשרדיו, או משרדי חברות בנות שלו, מחוץ לישראל, ובכלל זה דיווחים לדירקטוריון ;
 - (5) ניסיון העבר שיש לתאגיד הבנקאי בפעילות מחוץ לישראל.
- ג. מדיניות האשראי תכלול התייחסות לפעילות התאגיד הבנקאי מחוץ לישראל (באמצעות חברות בנות ו/או סניפים) ברמת הנציגות הבודדת, בהתאם לחוזקות ולחולשות שלה, לרבות בהיבטי משאבי הניהול ותשתיות התפעול, הבקרה והביקורת בה, סוגי הפעילות שהיא מבצעת, והמדינה בה היא פועלת.
- ד. מדיניות האשראי של תאגיד בנקאי תכלול התייחסות נפרדת ללווים אשר עיקר פעילותם במדינות בעלות מאפייני סיכון מיוחדים ואו לחובות אשר מקור ההחזר שלהם מבוסס על נכסים הממוקמים באותן מדינות. ההתייחסות תכלול, בין היתר : (i) פירוט של אותן מדינות ואו אזורים גיאוגרפיים, ושל מאפייניהם (פוליטיים, מקרו כלכליים וכיוצא בזה) ; (ii) מגבלות כמותיות בדבר החשיפה לאשראי כאמור ; וכן (iii) פירוט מקדמי הביטחון (או טווחים של מקדמי ביטחון) אשר ישמשו לקבלת החלטות אשראי - על מקדמים אלו לייצג גישה שמרנית במיוחד.
- ה. מעקב ופיקוח אחר גורמי סיכון מדינה צריכים לכלול (i) אפשרות לכשל של צד נגדי לעסקה, השייך למגזר הפרטי באותה מדינה, הנובע מגורמי כלכלה ספציפיים לאותה מדינה ו- (ii) הערכת יכולת האכיפה של הסכמי הלוואה, והערכת העיתוי והיכולת לממש בטוחות, תחת המסגרת המשפטית באותה מדינה. הגורם האחראי על תחום זה, כולל אנשי מקצוע המתמחים בנושאים הייחודיים האלו.

עיקרון מספר 3: תאגיד בנקאי יזהה וינהל את סיכוני האשראי הגלומים בכל המוצרים והפעילויות שלו. על התאגיד הבנקאי לוודא כי הסיכונים במוצרים חדשים ובפעילויות חדשות כפופים לנהלים ולבקורות נאותים, קודם להשקתם או להיווצרותם. כמו כן, יש לוודא כי מוצרים ופעילויות חדשים מאושרים מראש על ידי הדירקטוריון, או על ידי ועדה מתאימה מטעמו, כמפורט בסעיף 16 להוראה מספר 310.

21. תהליך ניהול סיכוני אשראי אפקטיבי מתבסס על זיהוי וניתוח סיכונים קיימים ואפשריים, הגלומים בכל מוצר או פעילות. לפיכך, חשוב שתאגיד בנקאי יזהה את כל סיכוני האשראי הגלומים במוצרים שהוא מציע, ובפעילויות בהן הוא מעורב. זיהוי כזה הוא תוצאה של סקירה זהירה של מאפייני סיכוני האשראי הקיימים והאפשריים במוצרים או בפעילויות.
22. תאגיד בנקאי נדרש להבין היטב את סיכוני האשראי הגלומים בפעילויות אשראי מורכבות (לדוגמה: הלוואות למגזרים עסקיים מסוימים, איגוח נכסים, פעילות באופציות שכותב הלקוח, נגזרי אשראי ו-CLN (שטרות צמודי אשראי - credit-linked notes)). הבנה זו חשובה במיוחד, היות שסיכוני האשראי המעורבים, על אף שאינם חדשים למערכת הבנקאות, עלולים להיות פחות מובנים מאליהם, ולכן דורשים ניתוחים מעמיקים יותר ביחס לניתוח הסיכון של רוב פעילויות האשראי המסורתיות. למרות שפעילויות אשראי מורכבות עשויות לדרוש גם נהלים ובקורות ייחודיים המותאמים להם, יש להחיל עליהן את העקרונות הבסיסיים של ניהול סיכון האשראי.
23. יוזמות חדשות דורשות תכנון מפורט והשגחה קפדנית על מנת להבטיח שהסיכונים מזוהים ומנוהלים כהלכה. תאגיד בנקאי צריך לוודא כי הסיכונים הגלומים במוצרים ובפעילויות חדשים כפופים לנהלים ולבקורות הולמים, לפני השקתם של אותם מוצרים, או תחילתן של אותן הפעילויות. כל פעילות מהותית חדשה תאושר מראש על ידי הדירקטוריון, או על ידי ועדה מתאימה מטעמו.
24. ההנהלה הבכירה אחראית לכך שהעובדים המעורבים בכל פעילות שיש בה סיכון אשראי של צד נגדי לעסקה, בין אם קיימת או חדשה, בסיסית או מורכבת, יהיו בעלי כשירות מלאה לביצוע הפעילות ברמה הגבוהה ביותר, ובהתאם למדיניות ולנהלים של התאגיד הבנקאי.

חלק ב' - התנהלות במסגרת תהליך אישור אשראי נאות:

עיקרון מספר 4: תאגיד בנקאי חייב לפעול על פי קריטריונים נאותים ומוגדרים היטב לאישורי אשראי. קריטריונים אלו צריכים לכלול הנחיות ברורות לגבי שוק היעד, והבנה יסודית של הלווה או של הצד הנגדי לעסקה, כמו גם של מטרת האשראי, מבנה האשראי ומקורות החזר שלו.

25. קביעת קריטריונים נאותים ומוגדרים היטב לאישור אשראי חיונית להבטחת פעילות אשראי תקינה. הקריטריונים צריכים לקבוע למי ראוי להעמיד אשראי, באיזה היקף, אלו מכשירי אשראי זמינים, ותחת אלו תנאים יאושר האשראי. מרגע שקבע התאגיד הבנקאי קריטריונים לאישור אשראי, עליו לקבל את כל המידע הנדרש לקבלת החלטות אשראי, בהתאם לאותם קריטריונים. מידע זה ישמש גם לדירוג האשראי הפנימי של התאגיד הבנקאי.

26. תאגיד בנקאי יאסוף מספיק מידע, שיאפשר לו לבצע הערכה מקיפה של הסיכון האמיתי של הלווה, או של הצד הנגדי לעסקה. בין היתר, על תאגיד בנקאי לעמוד בדרישות הנספח להוראה זו, בנושא "חובת קבלת דוח כספי" (להלן - "הנספח להוראה זו"). בהתאם לסוג חשיפת האשראי ולניסיון שנצבר עם אותו לווה, או צד נגדי, להלן הגורמים בהם יש להתחשב באישור האשראי, תוך תיעוד מתאים:

- א. מטרת האשראי ומקורות הפירעון;
- ב. הסיכון הנוכחי של הלווה, או של הצד הנגדי לעסקה, ושל ביטחונות (כאשר רלוונטי), והרגישות שלהם להתפתחויות כלכליות ולהתפתחויות בשווקים רלוונטיים;
- ג. ההיסטוריה של הלווה בקשר לפירעון אשראי, והערכת כושר החזר הנוכחי שלו, בין היתר, בהתבסס על תחזית תזרים מזומנים, תחת תרחישים שונים. במקרה הצורך, תאגיד בנקאי יבצע מבחני רגישות לפרמטרים שונים בעת העמדת האשראי, לצורך בחינת רגישות הלווה ו/או הביטחונות להתפתחויות כלכליות;
- ד. באשראי לעסקים - המומחיות העסקית של הלווה, מצב ענף המשק לו שייך הלווה, ומעמדו של הלווה בתוך אותו ענף משק;
- ה. תנאי האשראי המוצעים, כולל התניות פיננסיות שנועדו למנוע הידרדרות ברמת הסיכון של הלווה; וכן
- ו. כאשר רלוונטי, הכשירות והאפשרות לממש ביטחונות או לחלט ערבויות תחת תרחישים שונים, ובכלל זה התייחסות ליכולת האכיפה של ההסדרים הקבועים בהקשר זה.

בנוסף, באישור אשראי ללווים, או לצדדים נגדיים לעסקה יש להתייחס גם ליושרה ולמוניטין של הלווה, או של הצד הנגדי לעסקה, וכן ליכולתו המשפטית לעמוד בהתחייבויותיו.

27. תאגיד בנקאי נדרש להבין למי הוא מעמיד אשראי. לכן, לפני אישור אשראי, התאגיד הבנקאי חייב להכיר את הלווה, או את הצד הנגדי לעסקה, ולהיות בטוח שהוא מתקשר עם יחיד, או עם ארגון, בעל מוניטין מבוסס ובעל יכולת פירעון אשראי נאותה. בפרט, יש לקבוע מדיניות ברורה למניעת התקשרות עם יחידים המעורבים בפעילות הונאה או בעבירות אחרות. ניתן לבצע זאת במגוון דרכים, כולל: בקשת המלצות, שימוש במאגרי מידע שהוקמו על פי דין, ובחינה של מנהלי הארגונים ובקשת המלצות לגבי אישיותם ומצבם הכספי. תאגיד בנקאי לא

יאשר אשראי רק משום שהלווה, או הצד הנגדי לעסקה, מוכר לו, או ניתפס כבעל מוניטין מבוסס.

27. בעת העמדת אשראי לתאגיד בסכום העולה על 50 מיליוני ש"ח, תאגיד בנקאי יביא בחשבון, בין היתר, את המידע הבא:

א. מידע על אשראי שנטל בעל השליטה בתאגיד הלווה למימון רכישת מניות השליטה בתאגיד, או על אשראי שכנגדו שועבדו 5% או יותר ממניות אלה (בפרט: זהות המממן, מועדי הפירעון, תכניות לחלוקת דיבידנד ותניות הקשורות לתאגיד הלווה או לשווי ניירות הערך).

ב. מידע על התנהלות בעל השליטה במצבים בהם הוא או תאגיד בשליטתו נקלעו להליך חדלות פירעון, כגון פשיטת רגל, פירוק או הסדר נושים, וכן מידע על הליכים שבמסגרתם הוטלה על בעל השליטה אחריות אישית בידי בית משפט או גוף רגולטורי בקשר עם אירוע עסקי של תאגיד (לרבות קביעה בדבר הפרת חובות אמונים או זהירות של בעל השליטה, לרבות בהליכים שנסתיימו בפשרה).

28. תאגיד בנקאי ייקבע נהלים לזיהוי מצבים בהם, בהתייחסות לאשראי, צריך לסווג קבוצה של חייבים כקבוצת לוויים שקיים קשר ביניהם, או אפילו כלווה. המגבלות וההגדרות הקיימות בהוראה מספר 313 אינן ממצות את הנושא, ותאגיד בנקאי ירחיב אותן בהתאם לאופי פעילותו והרכב תיק האשראי שלו. בכלל זה, קשר בין חשיפות אשראי שקיימת תלות כלכלית הדדית ביניהם, כולל תאגידיים ויחידים, בין אם מדובר בגופים בבעלות משותפת, או בשליטה או בקשר חזק אחר (למשל, ניהול משותף, קשרים משפחתיים). תאגיד בנקאי ימדוד גם את חשיפתו הכוללת ללווה, או לצד נגדי, בפעילויות שונות לרוחב התאגיד הבנקאי.

29. לעיתים תאגיד בנקאי משתתף בהלוואות עם נותני אשראי אחרים (הלוואות סינדיקציה, הלוואות קונסורציום, המחאות (assignments) או סידור דומה אחר). לעיתים, יש בעסקאות אלו הסתמכות מופרזת על ניתוח סיכון האשראי שעורך החתם המוביל, או שנערך על ידי גוף חיצוני במסגרת דירוג אשראי מסחרי. כל משתתף בהלוואות מסוג זה נדרש לערוך בעצמו הערכה יסודית בלתי תלויה של העסקה ושל הסיכונים הכרוכים בה טרם מתן התחייבות להעמיד כספים כלשהם. עליו ליישם אותם סטנדרטים זהירים, הערכות אשראי, קריטריונים לאישור ומגבלות פנימיות שהיו מיושמים אילו התאגיד הבנקאי הרוכש היה יוזם בעצמו את ההלוואה, וכן יקבע את התשואה הנדרשת בהתאם, באופן דומה לניתוח של הלוואות שהוא מעמיד באופן ישיר.

לשם ביצוע האמור, הנהלים של התאגיד הבנקאי יבטיחו, לכל הפחות, דרישות בדבר:

(א) השגת מידע רלוונטי מלא לצורך ניתוח אשראי, הן לפני רכישת ההשתתפות והן לאחר מכן, וניתוחו באופן בלתי תלוי ועל בסיס תקופתי;

(ב) קבלת עותקים מהמלווה הראשי/המארגן של כל המסמכים של הלוואות שהוצעו והוענקו, חוות דעת משפטיות, פוליסות ביטוח (title insurance policies), ומסמכים רלוונטיים אחרים;

(ג) ניטור קפדני אחר ביצועי הלווה לכל אורך חיי ההלוואה.

30. פעילות אשראי כרוכה בנטילת סיכונים ובהפקת רווחים. תאגיד בנקאי צריך להגדיר את הקשר הנדרש בין סיכון לתשואה בכל אשראי, וכן את יעד התשואה הכוללת לתיק האשראי. במסגרת השיקולים לאישור אשראי, ולקביעת תנאיו, תאגיד בנקאי צריך לייחס חשיבות עליונה לסיכונים אל מול התשואות הצפויות, בהתחשב במחיר האשראי (ריבית) ובגורמים נוספים (בטוחות, התניות פיננסיות וכדומה). הערכת הסיכון תתבצע גם בהתחשב בהשפעות של תרחישים שליליים אפשריים, ואף תרחישי קיצון, על הלווה, או הצד הנגדי לעסקה. בעיה מוכרת בעולם הבנקאות היא הנטייה לתמחר בחסר אשראי, או מכלול יחסים עם לווה, וכתוצאה מכך לא לקבל תגמול נאות על הסיכון שנלקח.
31. במסגרת השיקולים אם להעמיד אשראי, תאגיד בנקאי יתחשב בהפרשות להפסדי אשראי שיבצע כנגד הפסדים צפויים מאותו אשראי, ובהון שירתק לצורך ספיגת הפסדים לא צפויים מאותו אשראי. תאגיד בנקאי יתחשב בגורמים אלו גם בתהליך ניהול הסיכונים של התיק בכללותו.
32. תאגיד בנקאי יכול להפחית סיכוני אשראי (בין אם זהו ובין אם לא) באמצעות ביטחונות וערבויות, וכן באמצעות קביעת מבנה עסקה מתאים. יחד עם זאת, אישור העסקאות צריך להתבסס בראש ובראשונה על כושר החזר של הלווה. ביטחונות אינם מהווים תחליף לבחינה מקיפה של הלווה או הצד הנגדי לעסקה, והם אינם יכולים לפצות על מחסור במידע. תאגיד בנקאי צריך לקחת בחשבון שפעולות גביה (כגון כינוס נכסים) עלולות למחוק את הרווח מהעסקה. בנוסף, תאגיד בנקאי צריך לזכור שערך הביטחון עלול להיפגע משמעותית מאותם גורמים שפגעו בכושר החזר של האשראי. תאגיד בנקאי יגבש מדיניות בנוגע להסתמכות על סוגים שונים של ביטחונות, יקבע נהלים למדידת אותם ביטחונות באופן שוטף, ויקיים תהליך המבטיח כי ניתן יהיה לממש את הביטחון במידת הצורך, מבחינה משפטית ותפעולית. תאגיד בנקאי יעריך את מידת כיסוי הסיכון הנובע מערבויות שהועמדו לטובתו, בהתחשב ביכולת החזר של הערב, ובמצבו המשפטי. תאגיד בנקאי ינקוט גישה זהירה בנוגע להסתמכות על תמיכה מרומזת של צד שלישי, כדוגמת המדינה.
33. "הסכמי קיזוז" (Netting Agreement) הם אמצעי חשוב להפחתת סיכוני אשראי, במיוחד בעסקאות בין בנקאיות. על מנת שמנגנון מסוג זה יהיה יעיל, ההסכמים צריכים להיות מבוססים וניתנים לאכיפה משפטית.
34. כאשר מתקיים, או עשוי להתקיים פוטנציאל לניגוד עניינים בתוך התאגיד הבנקאי, על הדירקטוריון לקבוע מנגנוני הפרדה בין הפעילויות של התאגיד הבנקאי, כאמור בסעיף 16(ב) להוראה מספר 301, ועל ההנהלה לקבוע נהלים להעברת מידע, ולהימנעות מהעברת מידע בתוך התאגיד הבנקאי. נהלים אלו יבטיחו, בין היתר, שתאגיד בנקאי לא ימנע מלקבל את כל המידע הרלוונטי מהלווה.

עיקרון מספר 5: תאגיד בנקאי יקבע מגבלות אשראי כוללות ברמת הלווים, ברמת צד נגדי וברמת מספר לוויים שקיים ביניהם קשר. המגבלות יתייחסו לסוגים שונים של חשיפות מאזניות וחוף מאזניות, בתיק הבנקאי ובתיק למסחר (ולא רק לאלו המטופלים בהוראה מספר 313). המגבלות ביחס לסוגי חשיפה שונים ייקבעו כך שיהיה להן ערך מוסף, והן תהיינה ברות השוואה.

35. חלק חשוב בניהול סיכון האשראי הוא קביעת מגבלות לחשיפה לצד נגדי בודד ולקבוצה של צדדים נגדיים שקיים קשר ביניהם. לעיתים קרובות, מגבלות אלה מבוססות בחלקן על דירוג אשראי פנימי שמוקצה לווה או לצד נגדי לעסקה, כך שלגבי צד נגדי לעסקה, שנקבע לו דירוג טוב יותר, נקבעת מגבלת חשיפה אפשרית גבוהה יותר. תאגיד בנקאי נדרש לקבוע מגבלות גם לגבי ענפי משק, אזורים גיאוגרפיים, מוצרים ספציפיים וגורמי סיכון משותפים אחרים. בין גורמי הסיכון המשותפים, יתייחס התאגיד הבנקאי לפעילותו בחו"ל, ויקבע לגביה מגבלה, או מערכת מגבלות.
36. תאגיד בנקאי יקבע מגבלות חשיפה לגבי כל הפעילויות שלו, הכרוכות בסיכון אשראי. מגבלות אלה מסייעות לתאגיד הבנקאי לגוון בצורה נאותה את פעילות מתן האשראי. כאמור לעיל, חלק ניכר מחשיפות האשראי של תאגידי בנקאיים מסוימים נובעות מפעילויות או מכשירים בתיק למסחר ומפעולות חוץ מאזניות. מגבלות על עסקאות אלה אפקטיביות במיוחד לצורך ניהול פרופיל סיכון האשראי הכולל של התאגיד הבנקאי וניהול סיכון אשראי של צד נגדי. על מנת להיות אפקטיביות, המגבלות יהיו מחייבות (למעט, אולי, חריגים יוצאי דופן) ולא מושפעות מבקשות ספציפיות של לקוחות.
37. לצורך קביעה של מגבלות בעלות משמעות, הגבלת הפעילות הכוללת עם צד נגדי, והגבלת החשיפה כלפיו, נדרשת מדידה אפקטיבית של החשיפות האפשריות העתידיות. מגבלות אלו צריכות להתבסס על מדידות ברות השוואה של חשיפות הנובעות מכל סוגי הפעילויות השונים של התאגיד הבנקאי (מאזניות וחוף מאזניות).
38. בקביעת מגבלות ובתהליכי מעקב ופיקוח אחר סיכון האשראי, תאגיד בנקאי יתייחס גם לתוצאות מבחני קיצון. מבחני קיצון אלו צריכים לשקלל את מחזוריות העסקים, שינויים טכנולוגיים, שינויים בבעלות, תנודות בשיעור הריבית ובפרמטרים נוספים ומצבי נזילות אפשריים.
39. תאגיד בנקאי יקבע את מגבלות האשראי שלו, בין היתר, בהתאם לסיכונים הקשורים ביכולת לסגור פוזיציות תוך זמן קצר, במצב בו הצד הנגדי נקלע לכשל. כאשר תאגיד בנקאי חשוף לצד נגדי באמצעות מספר עסקאות, סביר שהחשיפה האפשרית שלו לאותו צד נגדי תשתנה משמעותית לאורך הזמן, ובאופן לא רציף, בהתאם לתקופות לפירעון של אותן עסקאות. לכן, תאגיד בנקאי יחשב חשיפות עתידיות אפשריות על פני מספר טווחי זמן. המגבלות צריכות לקחת בחשבון גם תרחיש של פשיטת רגל, הקפאת הליכים וכדומה של הצד הנגדי, בעיקר לגבי חשיפות לא מובטחות.

עיקרון מספר 6: תאגיד בנקאי יקיים תהליך ברור ומבוסס לאישור אשראי חדש, כמו גם לשינוי, לאישור מחדש, ולמיחזור אשראי קיים.

40. עובדים רבים של התאגיד הבנקאי מעורבים בתהליך העמדת האשראי. בכלל זה עובדים ביחידה העסקית, עובדים העוסקים בניתוח האשראי, ועובדים האחראים לאישור האשראי. בנוסף, צד נגדי מסוים יכול לפעול מול גורמים שונים בתאגיד הבנקאי, לקבלת מכשירי אשראי שונים. תאגיד בנקאי רשאי לקבוע את תחומי האחריות של העובדים בתהליך מתן האשראי בדרכים שונות. עם זאת, על מנת להבטיח קבלת החלטות אשראי נאותות, על תהליך העמדת האשראי להתבסס על תיאום בין כל העובדים העוסקים בו.

41. במטרה לשמר תיק אשראי איכותי, תאגיד בנקאי יקיים תהליך רשמי מחייב להערכת הסיכון הגלום בעסקה ולאישורה, לצורך העמדת האשראי. אישור האשראי צריך להתבצע בהתאם להנחיות כתובות, ולפי מדרג הסמכויות שנקבע. נדרש נתיב ביקורת ברור המתעד את תהליך האישור ומוכיח ציות להנחיות, מפרט את השיקולים העיקריים שהוצגו (בעד ונגד), ומזהה באופן אישי את העובדים שהיו מעורבים בתהליך, ואת העובדים ו/או הוועדה/ות שקיבלו את החלטות האשראי. התאגיד הבנקאי ישקול הקמת צוותי מומחים, לניתוח ואישור אשראי הקשור לקווי מוצרים משמעותיים, לסוגים של מכשירי אשראי ולמגזרים תעשייתיים או גיאוגרפיים. תאגיד בנקאי ישקיע את המשאבים הנדרשים בתהליך קבלת החלטות אשראי, על מנת שיוכל לבסס החלטות אשראי בהתאם לאסטרטגיה שלו, תוך עמידה בלחצים תחרותיים בנוגע לעיתוי, לתמחור, ולמבנה העסקה.
42. כל בקשת אשראי צריכה להתבסס על ניתוח מעמיק, שנערך על ידי גורם בעל מומחיות הולמת לגודל ולמורכבות העסקה. כאשר רלוונטי, ניתוח בקשת האשראי יכלול בדיקה של השפעת אישור הבקשה על איתנותו הפיננסית של הלווה, ועל תיק האשראי של התאגיד הבנקאי בכללותו. תהליך הערכה אפקטיבי כולל דרישות מינימום לגבי המידע עליו מתבסס הניתוח. תאגיד בנקאי יפעל על פי מדיניות כתובה וברורה בדבר המידע והמסמכים הדרושים לצורך אישור אשראי חדש, חידוש אשראי קיים, ו/או שינוי תנאים של אשראי שאושר בעבר. המידע שמתקבל מהווה בסיס לכל דירוג אשר נקבע לאשראי, או הערכה פנימית אחרת. לכן, לצורך הפעלת שיקול דעת הולם בתהליך קבלת החלטות אשראי, התאגיד הבנקאי נדרש לוודא שהמידע שלם ומדויק.
43. תאגיד בנקאי חייב לפתח צוות אנשי אשראי בעלי ניסיון, ידע ורקע מתאימים, על מנת שיוכלו להפעיל שיקול דעת בהתאם לאסטרטגיה ולמדיניות שנקבעו לצורך הערכה, אישור וניהול של סיכונים אשראי. תהליך אישור האשראי של תאגיד בנקאי כולל הגדרת אחריות לגבי החלטות אשראי שמתקבלות, וקובע מדרג סמכויות ברור ומוחלט לאישור אשראי ולשינוי בתנאי האשראי. תאגיד בנקאי יכול לשלב בין סמכויות אשראי אישיות או משותפות (למשל, "חתימה כפולה"), לבין סמכויות אשראי הניתנות לוועדה, הכל תלוי באופי ובהיקף האשראי. מדרג הסמכויות ייקבע בהתאם למומחיות של הגורמים המעורבים בתהליך.
44. על מנת להבטיח שהחלטות אשראי מתקבלות בהתאם למדיניות שקבע התאגיד הבנקאי, ועל בסיס הערכות סיכון מתוקפות, על מנהל הסיכונים הראשי להיות מעורב בהליך אישור חשיפות אשראי שהן מהותיות לתאגיד הבנקאי. בהתאם לכך, על בעל הסמכות לאישור האשראי להתייחס, במסגרת תהליך אישור חשיפת אשראי מהותית, לחוות דעת כתובה, שתיערך על ידי פונקציית ניהול הסיכונים של התאגיד הבנקאי. חוות דעת זו תתייחס לבקשת האשראי ולדירוג האשראי, תוך ביצוע ניתוח עצמאי של העסקה, ותאתגר לפי העניין את שיקול הדעת שמפעיל הגורם העסקי.
- לתאגיד בנקאי יהיה נוהל לטיפול במקרים של אי הסכמה בין הגורם העסקי ופונקציית ניהול הסיכונים לגבי אישור חשיפת אשראי מהותית.
- לעניין סעיף זה, "חשיפת אשראי מהותית" היא חשיפה בהיקף של 25 מיליוני ש"ח, או יותר, וכן חשיפות אחרות שקבע דירקטוריון התאגיד הבנקאי, בהתאם להיקף תיק האשראי ומורכבותו.

עיקרון מספר 7: כל אשראי שמעמיד תאגיד בנקאי חייב להתבצע בתנאי שוק, ובהתאם למדיניות ולתהליכים המקובלים. בפרט, על מנת למנוע ניצול לרעה ולטפל בניגודי עניינים, אשראי לאנשים קשורים חייב באישור מיוחד, ויהיה נתון למעקב בתשומת לב מיוחדת, על מנת לשלוט או להפחית את הסיכון של העמדת הלוואות כאמור.

45. אשראי שמעמיד תאגיד בנקאי צריך לעמוד בקריטריונים, ולהתבצע בהתאם לתהליכים, כמתואר לעיל. הקריטריונים והתהליכים האלו מייצרים מערכת של איזונים ובלמים, המקדמת קבלת החלטות אשראי מבוססות. לכן, חברי הדירקטוריון, חברי ההנהלה הבכירה וגורמים אחרים בעלי השפעה (כגון בעלי מניות) לא ינסו לעקוף את תהליכי אישור האשראי והבקרה עליהם, שנקבעו בתאגיד הבנקאי (בהקשר זה ראה גם סעיף 31 וסעיפים 55-57 בהוראה מספר 301, אשר עוסקים בניגוד עניינים).

46. שימוש אפשרי לרעה קיים בפעילות אשראי שלא בתנאי שוק (למשל, ביחס לתקופה, לשיעורי ריבית, לדרישת בטוחות, וכדומה), שניתן לאנשים קשורים (כהגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 312 בנושא "עסקי תאגיד בנקאי עם אנשים קשורים", להלן - "הוראה מספר 312"), בין אם הם תאגידים ובין אם הם אנשים פרטיים². לכן, האשראי שמאשר תאגיד בנקאי לגורמים אלה יתבצע בתנאי שוק, ויהיה כפוף לבקרה נאותה. האחריות על קביעת הנחיות בנושא זה מוטלת על הדירקטוריון, כאמור בסעיף 16(א) להוראה מספר 301. תאגיד בנקאי יישם בקרות אלו, בין היתר, באמצעות דרישה שתנאי האשראי לא יהיו עדיפים על אשראי שניתן בנסיבות דומות ללווים שאינם אנשים קשורים. שיטות בקרה אפשריות נוספות יכולות להיות קביעת מגבלות ברורות ומוחלטות לאשראי מסוג זה, מעבר למגבלות הקבועות בהוראה מספר 312, וגילוי לציבור על תנאי האשראי שאושרו לאנשים קשורים. הקריטריונים למתן אשראי בתאגיד בנקאי לא יהיו שונים ביחס ליחידים או לחברות קשורים.

47. תאגיד בנקאי ימנע מאנשים קשורים וממקורביהם השפעה על יצירת החשיפה וניהולה. עסקאות מהותיות עם אנשים קשורים (כולל מחילה על חוב), לכל הפחות בהתאם לאמור בסעיף 7(א) להוראה מספר 312, מחייבות אישור של ועדת הביקורת או של הוועדה לעסקאות עם אנשים קשורים של הדירקטוריון, מעבר לאישור האשראי הרגיל. עסקאות עם אנשים קשורים ידווחו לפיקוח על הבנקים, בהתאם להוראה מספר 312. חריגות מכללי המדיניות, התהליכים והמגבלות ידווחו לגורם המתאים בהנהלה הבכירה ולועדת הביקורת או לוועדה לעסקאות עם אנשים קשורים של הדירקטוריון, לצורך ביצוע פעולות בעיתוי המתאים.

² עסקה שנעשתה במהלך העסקים הרגיל, ובשיעור שאינו עולה על השיעור שנקבע לעניין זה בהסכם עבודה קיבוצי או בהסדר קיבוצי החל על עובדי התאגיד הבנקאי, בין התאגיד הבנקאי לבין איש קשור שהוא עובד התאגיד הבנקאי, לא תיחשב "שימוש לרעה".

חלק ג' - שימור תהליכים נאותים לתפעול אשראי, מדידה, מעקב ופיקוח:**עיקרון מספר 8: תאגיד בנקאי יקיים מערכת לתפעול השוטף של סיכונים האשראי במגוון התיקים.**

48. תפעול איכותי של אשראי הוא יסוד הכרחי לשמירת יציבותו של תאגיד בנקאי. לאחר שאושר האשראי, האחריות לכך שהוא מטופל כראוי מוטלת על היחידה העסקית, לעיתים בשילוב עם יחידת תמיכה לתפעול האשראי. במסגרת זו, נדרש עדכון תיק הלווה, קבלת נתונים כספיים מעודכנים (ראה גם נספח להוראה זו), שליחת הודעות בנוגע לחידושי אשראי, הכנת מסמכים שונים, כגון הסכם הלוואה וכדומה.
49. בשל מגוון המטלות הכרוכות בתפעול האשראי, יכול תאגיד בנקאי לתכנן את המבנה הארגוני במספר דרכים, בהתאם לגודלו ולרמת התחכום של פעילותו. בתאגיד בנקאי גדול, האחריות על רכיבים שונים של תפעול האשראי מוטלת בדרך כלל על מחלקות שונות. בתאגיד בנקאי קטן, ניתן להסתפק במספר עובדים אשר יטפלו בתחומי תפעול אשראי שונים. כאשר עובדים מבצעים פעולות רגישות במסגרת תפעול האשראי, למשל שמירת מסמכים חשובים, ביצוע תשלומים, או הזנת מסגרות למערכות המחשב (פעילות back office), הם יהיו כפופים למנהלים, אשר אינם מעורבים בפעילות העסקית ובתהליך אישור האשראי.
- תאגיד בנקאי יקבע, באישור המפקח, את רמת ההפרדה הארגונית, לצורך עמידה בדרישה זו.
50. בפיתוח מנגנוני תפעול האשראי, יקפיד תאגיד בנקאי על:
- א. קיומו של מנגנון אפקטיבי המשרת בצורה מלאה את צרכי תפעול האשראי. בכלל זה: מעקב ופיקוח אחר מסמכים, תיעוד מפורט, מעקב אחר קיום הדרישות החוזיות ועמידה בהתניות פיננסיות, תפעול הבטוחות ועוד;
 - ב. דיוק ועדכניות המידע המוזן למערכות המידע הניהוליות;
 - ג. מדיניות לתיקוף מודלים;
 - ד. הפרדת תפקידים נאותה;
 - ה. נאותות הבקורות על כל הפעילויות במשרד אחורי; וכן
 - ו. ציות למדיניות ולנהלים שנקבעו, ולהוראות כל דין.
51. ההנהלה הבכירה של תאגיד בנקאי חייבת להכיר בחשיבות תהליכי מעקב, פיקוח ובקרה על סיכון האשראי, הכלולים בפעילות תפעול האשראי, ולשדר זאת לגורמים השונים בארגון, על מנת שהרכיבים השונים של תפעול האשראי יתפקדו כראוי.
52. תיק לווה עדכני צריך לספק לאיש האשראי, לוועדת האשראי, ולמבקרים הפנימיים והחיצוניים (ובכלל זה לפונקציית בקרת האשראי) את כל המידע הנחוץ על הלווה, או על הצד הנגדי, לצורך ניתוח האשראי לפני שהוא ניתן, ולמעקב והערכה שלו לאורך חייו. הדרישות לתיעוד המסמכים ישתנו בהתאם לסוג ההלוואה, סוג הלווה וסוג הביטחון.
- תיק לווה יכול, בין היתר:
- א. זיהוי של הלווה העסקי, או מקצועו במקרה של לווה שאינו עסקי;
 - ב. תיעוד של מצבו הכלכלי הנוכחי ומצבו בעבר;
 - ג. פירוט המטרות של ההלוואות שניתנו ללווה, מקור החזר, ותוכנית התשלומים;
 - ד. פירוט הביטחונות, ערכם ומקור ההערכה;

ה. כאשר רלוונטי, גורמים המפחיתים, או עשויים להפחית, את סיכון האשראי הנובע מחשיפת הלווה לשינויים בשער חליפין.

בנוסף, יכילו תיקי הלווים תיעוד מספק להחלטות שהתקבלו ולהיסטוריה של האשראי. בכלל זה, תיקי הלווים צריכים להכיל דוחות כספיים מעודכנים (כאמור בנספח להוראה זו), ניתוחים כספיים ותיעוד המבסס את הדירוג הפנימי שנקבע, מזכרים פנימיים, תכתובות, הערכות שווי ומסמכים הקשורים לביטחונות. גורמי הבקרה של התאגיד הבנקאי יפקחו על יישום האמור לעיל, ובפרט על שלמות תוכנם של תיקי הלווים ועל קיומם של כל מסמכי אישור האשראי ומסמכים חיוניים אחרים.

עיקרון מספר 9: תאגיד בנקאי חייב לקיים מערכת למעקב אחר מצבו של אשראי ספציפי, ובכלל זה קביעת נאותות הסיווג וההפרשות להפסדי אשראי.

53. תאגיד בנקאי יפתח ויישם תהליך מקיף ומערכות מידע, למעקב אחר מצבן של יתרות אשראי ספציפיות ושל לוויים, על פני מגוון התיקים שלו. תהליך זה צריך לכלול הגדרה של קריטריונים לזיהוי של אשראי ועסקאות אחרות שעלולים להתפתח לאשראי בעייתי, ולדיווח עליהם. זאת על מנת שיהיו כפופים למעקב ופיקוח תכוף יותר, ובמידת הצורך שיתבצעו לגביהם פעולות לחיזוק האשראי (למשל חיזוק ביטחונות), סיווג ו/או הפרשות להפסדי אשראי.

היחידות העסקיות בתאגיד הבנקאי אחראיות לאיתור ולהצפת מידע בדבר הידרדרות במצב חוב, לעריכתו ולגיבוש המלצות על בסיסו. יחד עם זאת, האחראיות לסיווג אשראי ולקביעת הפרשות להפסדי אשראי תוטל על גורם בהנהלת התאגיד הבנקאי, שאינו אחראי לפעילות עסקית. הגורם האמור ינקוט, בין היתר, בהליכים עצמאיים משלימים לאיתור חובות שמצבם מידרדר, כהשלמה להליכי האיתור ביחידות העסקיות.

54. מערכת אפקטיבית למעקב ופיקוח אחר אשראי כוללת אמצעים שמטרתם:

- א. להבטיח הבנה של מצבו הכספי העדכני של הלווה, או הצד הנגדי לעסקה;
- ב. מעקב אחר העמידה בהתניות הפיננסיות הקיימות;
- ג. הערכה, היכן שניתן, של יחס כיסוי הביטחונות, בהתחשב במצב הנוכחי של הלווה;
- ד. זיהוי של פיגורים בתשלומים חוזיים שהגיע מועד פירעונם וסיווג בזמן של אשראי שעשוי להתפתח לבעייתי; וכך-
- ה. ניתוב ישיר ומהיר של בעיות לטיפול גורם ניהולי.

55. האחראיות למעקב ופיקוח אחר איכות האשראי תוטל על עובדים ספציפיים, ובכלל זה עליהם לוודא שמידע רלוונטי מועבר לגורמים האחראים על דירוג האשראי הפנימי. בנוסף, האחראיות על ביצוע מעקב שוטף אחר ביטחונות וערבויות, המהווים בטוחות לעסקה, תוטל על עובדים ספציפיים. מעקב ופיקוח זה מסייע לתאגיד הבנקאי בביצוע שינויים הכרחיים בהסכמים החוזיים, בשימור הפרשה הולמת להפסדי אשראי, וכך בבחינת הלימות ההון. במינוי אותם האחראים, תתחשב הנהלת התאגיד הבנקאי בניגודי עניינים אפשריים, במיוחד לגבי עובדים שנמדדים ומתוגמלים בהתאם להיקף האשראי, לאיכות התיק, לנתוני רווחיות לזמן קצר, וכדומה.

56. תאגיד בנקאי ינהל ויתעד רשימות מעקב (Watch Lists) של לוויים ושל חובות עם תסמינים שליליים.

- א. ייקבעו קריטריונים ברורים לאותם תסמינים שליליים, ולגריעת לוויים מרשימות המעקב, כגון: דירוג אשראי נמוך, פיגור בתשלום, חריגה ממסגרת אשראי, בקשה לפריסת חוב, בקשה לדחיית תשלומים, הרעה ביחסים הפיננסיים, גירעון בהון העצמי, חריגה מהתניה פיננסית, תזרים מזומנים שלילי מפעילות שוטפת, הפסד תפעולי וכיוצא בזה. מעבר לאותם קריטריונים, יכללו לוויים ברשימות המעקב לפי שיקול הדעת של הגורם העסקי המטפל, ושל הגורם האחראי לסיווג חובות (כאמור בסעיף 53 לעיל).
- ב. ברשימות המעקב יפורטו, בין היתר, חשיפת האשראי לאותם הלוויים, מועד הכללתם ברשימה לראשונה, סיווג החוב, גורם מטפל, דירוג האשראי והתסמינים השליליים בגינם נכללו ברשימות המעקב.
- ג. הדיון ברשימות המעקב יתבצע לפחות אחת לרביע, לפני פרסום הדוחות הכספיים של הבנק. בכל רביע תתועד בדיקת רשימות המעקב, לצורך ביצוע הפרשה להפסדי אשראי וסיווג חובות בעייתיים, כולל הנימוקים להחלטות שהתקבלו, לרבות החלטות בדבר אי סיווג והחלטות על הסרה מרשימות המעקב.

עיקרון מספר 10: תאגיד בנקאי יפתח מערכת פנימית לדירוג אשראי, ישתמש בה לצורך ניהול סיכון האשראי וייתקף אותה. מערכת הדירוג צריכה להתאים לאופי, לגודל ולמורכבות הפעילות של התאגיד הבנקאי (ראה גם הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314, בנושא "הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות").

57. דירוג אשראי הוא צעד הכרחי לניהול יעיל של סיכון אשראי, שכן מערכת הדירוג מאפשרת לתאגיד הבנקאי לקבל החלטות אשראי טובות.

- א. המערכת הפנימית לדירוג אשראי של תאגיד בנקאי מאפשרת לו להבחין בין רמות סיכון האשראי הגלומות בחשיפות אשראי שונות של התאגיד הבנקאי, לצורך מעקב אחר איכות של אשראי ספציפי, כמו גם של התיק בכללותו.
- ב. מערכת הדירוג הפנימי מאפשרת להגדיר בצורה מדויקת יותר את מכלול המאפיינים של תיק האשראי, למדוד ריכוזיות בתיק האשראי, לזהות אשראי בעייתי ולבחון את נאותותן של ההפרשות להפסד אשראי.
- ג. מערכות דירוג פנימיות מפורטות ומתוחכמות יותר, בהן נעשה שימוש בעיקר בבנקים גדולים ברחבי העולם, יכולות לסייע גם בהקצאת ההון הפנימית, בתמחור האשראי, ובחישוב רווחיות מעסקאות ספציפיות, או ממכלול היחסים עם לוויים.
- ד. שימוש בדירוג פנימי מבטא בצורה רשמית את התייחסות התאגיד הבנקאי להערכת הסיכון בדיון הרלוונטי. דירוג האשראי מייצג את רמת הסיכון שקובע תאגיד בנקאי במקרה הנדון. רמת סיכון זו צריכה לקבל התייחסות בכל הפעולות הרלוונטיות של התאגיד הבנקאי: ניהול הסיכון, הצגה חשבונאית והלימות ההון.

58. ככלל, תאגיד בנקאי צריך לדרג את כל חשיפות האשראי שלו. במקרים חריגים, יכול תאגיד בנקאי לחרוג מכלל זה, ובתנאי שסך חשיפות האשראי שלא דורגו זניח.

59. על מנת לקבוע תהליך מוסדר של ניהול סיכון, גם בהתקיים לחצים תחרותיים, שיווקיים, אישיים וכדומה, תאגיד בנקאי :
- א. ישקיע את המשאבים הנדרשים לפיתוח ולתחזוקת מערכת דירוג איכותית, אשר משפיעה על האשראי בכל ההיבטים הרלוונטיים ;
- ב. יכלול התייחסות משמעותית לדירוג בכל החלטת אשראי - בכלל זה : קביעת מדיניות אשראי ויעדי אשראי, הגדרת תיאבון סיכון וסיבולת סיכון (בין היתר, באמצעות קביעת מגבלות), אישורי אשראי פרטניים, תמחור אשראי, בחינת נאותות הסיווג וההפרשות להפסדי אשראי, הערכת נאותות הלימות ההון, דיונים אסטרטגיים, מדידת ביצועים, וכדומה.
- בהקשר זה, יודגש כי חובה שיתקיים קשר חזק (מתאם חיובי גבוה) בין דירוגי האשראי לבין הסיווגים המיוחסים לחובות - יש לשמור תיעוד המקשר בין מערכת הדירוג הפנימי לסיווגים שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור.
60. מערכת דירוג פנימית מסווגת אשראי לקטגוריות דירוג שונות, המייצגות רמות שונות של סיכון אשראי. מערכת הדירוג הפנימי של תאגיד בנקאי תכלול עשר קטגוריות דירוג. בפיתוח מערכות הדירוג, תאגיד בנקאי חייב להחליט אם לדרג את סיכון הלווה או הצד הנגדי לעסקה, את הסיכון הגלום בעסקה הספציפית, או את שניהם.
61. דירוג פנימי מהווה כלי חשוב למעקב אחר סיכון האשראי, ולבקרה עליו. על מנת לסייע בזיהוי מוקדם של שינויים בפרופיל הסיכון, מערכת הדירוג הפנימית צריכה להגיב לסימנים המעידים על החמרה בסיכון האשראי, או על אפשרות סבירה להחמרה שכזו. אשראי שדירוגו מתדרדר יהיה כפוף לפיקוח ומעקב קפדניים יותר, למשל, באמצעות ביקורים תכופים של גורמי האשראי אצל הלווה, ובאמצעות הכללתו ברשימת מעקב (Watch List) הנסקרת בקביעות על ידי ההנהלה הבכירה. הדירוג הפנימי ישמש את שדרת הניהול במחלקות השונות במעקב אחר המאפיינים העדכניים של תיק האשראי ובהחלטות לגבי שינויים הכרחיים באסטרטגיית האשראי של התאגיד הבנקאי. לפיכך, הדירקטוריון וההנהלה הבכירה יקבלו דיווח תקופתי על מצב תיק האשראי, בין היתר בהתבסס על דירוגי האשראי (ראה לעניין זה - מסמך מדיניות האשראי בסעיף 15 להוראה מספר 310).
62. דירוג האשראי הראשוני שנקבע ללווה ספציפי, או לצד נגדי ספציפי לעסקה, במועד אישור האשראי ייסקר על בסיס תקופתי (לפחות אחת לשנה). דירוגי האשראי של חובות המוערכים באופן פרטני, שהם : גדולים, מורכבים, מסוכנים, "חובות בסיווג שלילי", או "הלוואות ממונפות" כאמור בהוראה מספר 327, ייסקרו בתדירות גבוהה יותר. בנוסף, כאשר מזהה התאגיד הבנקאי שינוי, לטובה או לרעה, במצבו של אשראי ספציפי, עליו לקבוע לו דירוג מחדש. תיק האשראי של הלווה יכלול תיעוד המבסס את הדירוג הפנימי שנקבע.
63. בשל החשיבות של עקביות הדירוג הפנימי והצורך שישקף במדויק את איכותו של אשראי ספציפי, האחרייות לקביעת הדירוגים, או לאישורם, תוטל על פונקציית ניהול הסיכונים.
64. העקביות והדיוק של הדירוגים יבחנו תקופתית על ידי גוף בלתי תלוי (ראה סעיפים 77-78 להלן). יובהר כי פעילות פונקציית בקרת אשראי מהווה בקרה נוספת לאמור לעיל, ואינה מחליפה את הסקירה התקופתית השוטפת.

עיקרון מספר 11: לתאגיד בנקאי יהיו מערכות מידע ושיטות ניתוח המאפשרות להנהלה למדוד את סיכון האשראי הגלום בכל הפעילויות המאזניות והחץ-מאזניות שלו. מערכות המידע הניהוליות יספקו מידע הולם לגבי הרכב תיק האשראי, כולל זיהוי של ריכוזי סיכון מכל סוג שהוא.

65. תאגיד בנקאי ימדוד במונחים כמותיים את הסיכון הגלום בחשיפות ללווים או צדדים נגדיים ספציפיים. בנוסף, תאגיד בנקאי ינתח את סיכון האשראי ברמת המוצר, וברמת התיק, לצורך זיהוי רגישויות מיוחדות, או מוקדי ריכוזיות מכל סוג. מדידת סיכון האשראי תתחשב בגורמים הבאים: (i) מוצר האשראי (הלוואה, נגזרים, וכן הלאה) ותנאי ההסכם (תקופה לפירעון, שיעור הריבית וכן הלאה); (ii) רגישות האשראי לשינויים אפשריים בשוק עד למועד הפירעון; (iii) קיומם של ביטחונות ו/או ערבויות; וכן (iv) סיכון הלווה, בין היתר בהתבסס על הדירוג הפנימי. ניתוח נתוני סיכון האשראי יתבצע בתדירות מתאימה לרמת הסיכון שהתאגיד הבנקאי מזהה, ותוך בחינת רמת החשיפה אל מול המגבלות שנקבעו. תאגיד בנקאי ישתמש בשיטות מדידה נאותות ביחס לרמת הסיכונים הכלולים בפעילותו, ומורכבותם, תוך שימוש בנתונים אמין. תהליך המדידה יהיה נתון לתיקוף תקופתי.

בהקשר זה ראה גם סעיף 8 להוראה מספר 301.

66. האפקטיביות של תהליך מדידת סיכון האשראי של תאגיד בנקאי תלויה במידה רבה באיכות מערכות המידע הניהוליות. המידע שמופק ממערכות אלה מאפשר לדירקטוריון ולכל רמות הניהול למלא את תפקידם, ובכלל זה לקבוע את רמת ההון שראוי שהתאגיד הבנקאי יחזיק כנגד הסיכונים להם הוא חשוף. לכן, האיכות, רמת הפירוט והעדכניות של המידע חשובים מאד. בפרט, מידע אודות הרכב התיקים השונים ואיכותם, גם ביחס לקבוצה הבנקאית בכללותה, צריך לאפשר להנהלה להעריך במהירות ובצורה מדויקת את רמת סיכון האשראי שהתאגיד הבנקאי חשוף אליו בגין פעילותיו השונות, ולאפשר לקבוע אם פעילות התאגיד הבנקאי תואמת את אסטרטגיית ניהול האשראי שנקבעה לו.

67. תאגיד בנקאי יוודא שחשיפותיו בפועל עומדות במגבלות שנקבעו, ובכלל זה מסגרות אשראי. מערכות מידע ניהוליות יתרעו על חשיפות המתקרבות למגבלות, ויביאו מידע זה, כאשר הוא מהותי, לידיעת ההנהלה הבכירה. המערכות המשמשות את התאגיד הבנקאי לניהול המגבלות ימדדו את כל החשיפות של התאגיד הבנקאי. מערכות המידע יסכמו חשיפות אשראי מכל הסוגים ללווה ספציפי, או לצד נגדי, וידווחו על חריגות מהמגבלות כך שיהיה להן ערך מוסף ובזמן סביר.

א.67. על התאגיד הבנקאי המארגן עסקאות סינדיקציה לקיים בקרות לניטור ביצועים של עסקאות בצנרת לעומת הציפיות המקוריות, ולדווח באופן סדיר על הפערים להנהלה, לרבות הסכומים והעיתוי של הבדלים בסינדיקציה ובחלוקה, וכן לדווח על מכירות עם זכות חזרה שנועדו להשיג את החלוקה (recourse sales to achieve distribution); יש להגיש להנהלה דוחות הכוללים מידע ברמת העסקה הבודדת וברמה מצרפית, דירוג של רמת סיכון האשראי ותיאור הסיכון והריכוזיות של עסקאות בצנרת;

68. מערכות מידע של תאגיד בנקאי יאפשרו להנהלתו לזהות ריכוזיות, מכל סוג, בתיק האשראי. נאותות היקף המידע המנוהל באותן מערכות תיבחן תקופתית על ידי מנהלים בכל הדרגים, ועל ידי ההנהלה הבכירה, על מנת לוודא שהמידע מתאים למורכבות הפעילות. בנוסף, תאגיד

בנקאי יפתח מערכות מידע שיאפשרו ניתוחים נוספים של תיק האשראי, ובכלל זה מבחני קיצון.

עיקרון מספר 12: לתאגיד בנקאי תהיה מערכת לבקרה אחר הרכב ואיכות תיק האשראי בכללותו.

69. ניהול אשראי ספציפי חשוב, אך תאגיד בנקאי נדרש גם להפעיל בקרה על הרכב תיק האשראי, ועל איכות האשראי ברמת התיק, וברמת תיקי האשראי השונים, ולהשתמש במערכות מתאימות לצורך כך. מערכות אלו צריכות להתאים לאופי, לגודל ולמורכבות של תיק האשראי של התאגיד הבנקאי.

ריכוזיות אשראי:

70. מקור מתמשך לבעיות אשראי של בנקים ברחבי העולם הוא ריכוזיות בתיק האשראי. ריכוזיות של סיכון יכולה להתקיים באופנים שונים, ונוצרת כאשר למספר גדול באופן יחסי של יתרות אשראי יש מאפייני סיכון דומים. ריכוזיות מתרחשת, בין היתר, כאשר תיק האשראי של התאגיד הבנקאי מכיל חשיפת אשראי גדולה, ישירה או עקיפה, לאחד, או יותר, מהגורמים הבאים: (i) צד נגדי מסוים; (ii) קבוצה של צדדים נגדיים שקיים קשר ביניהם (למשל "קבוצות לוויים"); (iii) ענף משק או מגזר כלכלי מסוים; (iv) אזור גיאוגרפי; (v) מדינה זרה מסוימת, או קבוצת מדינות אשר כלכלותיהן קשורות באופן הדוק; (vi) סוג מסוים של מכשיר אשראי; (vii) סוג של בטוחה; או (viii) מטבע מסוים. ריכוזיות מתקיימת גם ביתרות אשראי עם תקופה לפירעון דומה. ריכוזיות יכולה לנבוע מקשרים מורכבים יותר, או מעודנים יותר, הקיימים בין יתרות אשראי שונות בתיק. סיכון ריכוזיות אינו ייחודי לאישורי אשראי, אלא קיים בכל טווח הפעילויות הבנקאיות שבאופיין קשורות לסיכון של צד נגדי. רמה גבוהה של ריכוזיות חושפת את התאגיד הבנקאי לשינויים שליליים בתחום שבו האשראי מרוכז.

71. הימנעות מריכוזיות, או הפחתתה, עשויות להיות קשות במיוחד בתנאים מסוימים, למשל בשל תלות באזור המסחר של התאגיד הבנקאי, במיקומו הגיאוגרפי או בהעדר גישה ללוויים, או צדדים נגדיים, מגוונים כלכלית. בנוסף, ייתכן שתאגיד בנקאי ישאף לנצל את התמחותו במגזר כלכלי מסוים, או בתעשייה ספציפית. תאגיד בנקאי יכול גם לבחור לעמוד ברמת ריכוזיות גבוהה יחסית, תוך קבלת פיצוי נאות על נטילת סיכון הריכוזיות (למשל במחיר). מכאן שתאגיד בנקאי אינו נדרש בהכרח לוותר על אשראי "טוב", רק משיקולי ריכוזיות - באפשרותו להשתמש בטכניקות חלופיות להפחתה, או להקלה, של ריכוזיות. אמצעים אלה יכולים לכלול תמחור גבוה, ריתוק הון נוסף, וכן שותפות באשראי עם גופים נוספים (למשל קונסורציום). יחד עם זאת, תאגיד בנקאי ייזהר שלא לבצע עסקאות עם לוויים, או צדדים נגדיים, שאינם מוכרים לו, או לעסוק בפעילויות אשראי שאינן מובנות לו, רק לצורך הפחתת ריכוזיות.

72. ברחבי העולם קיימת חדשנות רבה בשיטות לניהול ריכוזיות אשראי. בכלל זה, ניתן לציין מכירת הלוואות, נגזרי אשראי, תוכניות איגוח ופעולות נוספות בשוק האשראי המשני. יחד עם זאת, יש לזכור כי הפעלת מנגנונים להפחתת ריכוזיות התיק כרוכה בסיכונים, שהתאגיד הבנקאי חייב לזהות ולנהל. לכן, לפני שתאגיד בנקאי יוכל להשתמש במנגנונים אלה, עליו לקבוע מדיניות ונהלים ולייסד בקרות נאותות.

עיקרון מספר 13: בעת הערכת אשראי ספציפי והערכת תיקי האשראי בכללותם, תאגיד בנקאי ייקח בחשבון שינויים אפשריים עתידיים בתנאים הכלכליים, ויעריך את החשיפה לסיכון אשראי תחת תרחישים שליליים, לרבות תרחישי קיצון.

73. ניהול סיכונים אשראי תקין, הן לגבי אשראי ספציפי והן לגבי תיקי האשראי השונים בכללותם, מחייב דיון בשאלה מה עלול להשתבש, ושקלול המסקנות בקבלת החלטות לגבי נאותות הלימות ההון ונאותות ההפרשות להפסדי אשראי. ניתוח השפעות השיבוש האפשרי עשוי לסייע בגילוי תחומים שלא זוהו בעבר של חשיפה אפשרית של התאגיד הבנקאי לסיכונים אשראי. קשר בין מוקדי סיכון שונים, שסביר שיתגלה בעת משבר, צריך להיות מובן במלואו. בעיתות משבר עשוי להתקיים מתאם גבוה בין סיכונים שונים, במיוחד בין סיכונים אשראי וסיכונים שוק. ניתוח תרחישים ומבחני קיצון מהווים דרכים יעילות להערכת בעיות אפשריות.
74. ניתוחי תרחישים שליליים כוללים זיהוי אירועים אפשריים, או שינויים עתידיים בתנאים הכלכליים, העשויים להשפיע לרעה על חשיפת האשראי של התאגיד הבנקאי, והערכה של יכולת הבנק לעמוד בהם. שלושה תחומים שתאגיד בנקאי יכול לבדוק ביעילות הם: (i) הרעה במצב הכלכלי או הענפי; (ii) אירועי סיכונים שוק; ו- (iii) תנאי נזילות. ניתוחי תרחישים שליליים יכולים להיערך בטווח שבין ניתוח רגישות פשוט יחסית לאחד או יותר מהמשתנים הכלכליים, המבניים והעסקיים, ועד לשימוש במודלים מתוחכמים ביותר. בדרך כלל, שימוש במודלים מתוחכמים ייעשה, בארץ ובעולם, על ידי בנקים גדולים בעלי פעילות בשוק הבינלאומי.
75. ללא קשר לרמת התחכום של התרחישים השליליים, תוצאותיהם יסקרו תקופתית על ידי ההנהלה הבכירה, והיא תנקוט בכל הפעולות הנדרשות, במקרים בהם התוצאות מצביעות על חריגות מסיבולת הסיכון שהוגדרה. תאגיד בנקאי יתחשב בתוצאות ניתוח התרחישים גם בתהליך הקביעה והעדכון של מדיניות האשראי שלו, ושל המגבלות שהוא קובע לפעילויותיו השונות.
76. תאגיד בנקאי יפעל לזיהוי סוגי המצבים בהם הוא עלול לספוג הפסדים משמעותיים, או לסבול מבעיות נזילות. מצבים אלה כוללים, בין היתר: הרעה במצב הכלכלי בכלל או במגזר ספציפי, רמה גבוהה מהצפוי של פיגורים בפירעון אשראי ושל כשלים, ושילוב של התממשות סיכונים שוק וסיכונים אשראי. ניתוח שכזה ייעשה על בסיס מאוחד. ניתוח התרחישים ותוצאות מבחני הקיצון יכללו גם תוכניות התאוששות - פעולות שעל ההנהלה לבצע בהינתן תרחישים מסוימים, כגון גידור או הקטנת חשיפות.

חלק ד' - הבטחת קיומן של בקרות הולמות על סיכון האשראי:

עיקרון מספר 14: תאגיד בנקאי ייסד מנגנון להערכה בלתי תלויה ומתמשכת של תהליכי ניהול סיכון האשראי, ותוצאות סקירות אלו ידווחו ישירות לדירקטוריון ולהנהלה הבכירה (ראה גם הוראה מספר 310).

77. לצורך ניהול יעיל של מגוון תיקי האשראי בתאגיד בנקאי, ומכיוון שהסמכות לאשר אשראי, ולתפעל אותו, נתונה בידי מספר גדול של עובדים, יפעיל התאגיד הבנקאי סקירה פנימית אפקטיבית ומנגנון דיווח. מנגנון זה יספק לדירקטוריון ולהנהלה הבכירה מידע מספק, שיאפשר להעריך את הביצועים של הצוות העוסק במתן האשראי, ואת מצב תיק האשראי בכללותו.

78. בהינתן החשיבות והאופי הסובייקטיבי של סיווג אשראי ודירוג אשראי, ושל זיהוי במועד של סיכונים אשראי באופן כללי, תאגידים בנקאיים צריכים להבטיח שסיווג החובות ודירוגי האשראי שנקבעו נסקרים גם על ידי יחידים שאין להם שליטה על האשראי שהם סוקרים ושאינם מושפעים על ידי גורם המאשר אשראי. כאמור בסעיף 44 לעיל, נדרש לבצע סקירה מסוג זה בזמן אמת בעת קבלת החלטות האשראי. בנוסף לכך, נדרש לבצע סקירה בדיעבד על ידי יחידה ייעודית לכך בתאגיד הבנקאי - להלן "בקרת אשראי". בקרת האשראי מסייעת לפיקוח ולמעקב אחר מוקדי הסיכון העיקריים בקווי הפעילות השונים בתאגיד הבנקאי. לצורך כך עליה לבחון את מהימנות הדירוג, ואת נאותות הסיווג וההפרשות.

תכנית עבודה ויישומה

78א. בקרת האשראי תפעל על פי תוכנית עבודה, שנתית ורב שנתית. התוכנית תשקף את ההנחיות הבאות:

(1) היקף הסקירות:

- (א) תכניות העבודה יתבססו על בחינת אשראי, על פי מדגם מבוסס סיכון;
- (ב) המדגם שייבחר יבטיח שהחלק מהתיק שנבחר לסקירה מספיק להערכת איכות האשראי, ולזיהוי מגמות בהתפתחות הסיכון הגלום בתיק האשראי בכללותו;
- (ג) תכניות העבודה והמדגם ייקבעו תוך התחשבות בגודל ובמורכבות של תיק האשראי של התאגיד הבנקאי, ובפעילות מתן האשראי שלו;
- (ד) עבודת בקרת האשראי, ובפרט בחירת המדגם, תתועד, ותכלול בין היתר את רשימת כל ההלוואות שנסקרו ותמצית הניתוח שמבסס את הדירוגים או הסיווגים שנקבעו לחובות שנסקרו.

(2) סקירות האשראי יכללו:

- (א) אשראי מהותי מאוד - מעל גודל שנקבע מראש;
- (ב) מדגם מספק של אשראי אחר (שאינו כלול בפסקה (א) לעיל);
- (ג) מדגם מתוך אשראי בעייתי על סוגיו השונים (בהשגחה מיוחדת, נחות, פגום);
- (ד) מדגם מתוך אשראי שתנאיו שונו, אולם הוא אינו מסווג כבעייתי;
- (ה) מדגם מתוך אשראי שבעבר סווג כבעייתי;

- (ו) מדגם מתוך אשראי שנקבע, על ידי התאגיד הבנקאי או על ידי הפיקוח על הבנקים, כמחייב תשומת לב מיוחדת של ההנהלה;
- (ז) מדגם מתוך אשראי לאנשים קשורים;
- (ח) מדגם מתוך אשראי היוצר מוקדי ריכוזיות של סיכון אשראי.
- (3) עומק הסקירות - סקירות בקרת האשראי צריכות לנתח מספר היבטים חשובים באשראי שנבחר, לרבות:
- (א) איכות האשראי, כולל ביצועי הלווה;
- (ב) ציות למדיניות הדירוג ולמדיניות הסיווג, לרבות בחינת נאותות הסיווג או ההפרשה להפסדי אשראי ביחס לסיכון הגלום באשראי. כל בדיקה של בקרת האשראי תכלול דירוג עצמאי של הלווה, על פי סולם הדירוג הקיים בתאגיד הבנקאי;
- (ג) עמידה בהתניות שנקבעו בהסכם האשראי;
- (ד) תאגיד בנקאי יחליט אם להטיל את האחריות לביצוע בדיקות "טכניות במהותן" (תיעוד מספק של אשראי וביטחונות, שלמות ותקינות השעבודים, וכדומה) על בקרת האשראי, או על גורמי בקרה אחרים. אם החליט תאגיד בנקאי להטיל את האחריות לאותן בדיקות על גורם אחר, האחריות תוגדר היטב.

טיפול בדוחות בקרת אשראי ותפוצתם

- 78.ב. (1) אחת לשנה לפחות תוצג למנכ"ל ולדירקטוריון סקירה על פעילות בקרת האשראי בשנה החולפת, שתכלול בין היתר את הפרטים הבאים:
- היקף הבדיקה (מספר לוויים והיקף האשראי);
 - ניתוח הממצאים שעלו בבקרת האשראי, והטיפול בהם, וכן ההשלכות על איכות תיק האשראי של התאגיד הבנקאי;
 - חוות דעת על נאותות הסיווג וההפרשה להפסדי אשראי ודירוג הלוויים.
- (2) בנוסף, יוצג בפני הנהלת התאגיד הבנקאי דוחות בקרת אשראי מהותיים, ודוחות בקרת אשראי הכוללים ממצאים מהותיים, שנערכו בתקופת הדיווח.
- (3) התאגיד הבנקאי יגדיר מראש את המסגרת לקביעת הדירוג, הסיווג ו/או ההפרשה להפסדי אשראי, במקרים בהם סבורה בקרת האשראי שהדירוג, הסיווג ו/או ההפרשה אינם נאותים.

פיקוח על בסיס מאוחד

78.ג. בקרת האשראי תוודא, שבחברות בנות בנקאיות (כולל חברות כרטיסי אשראי) של התאגיד הבנקאי, בישראל ומחוץ לישראל, פועלת יחידת בקרת אשראי ברמה מקצועית נאותה. בקרת האשראי בסניף מחוץ לישראל תהיה כפופה מנהלית ומקצועית לבקרת האשראי בישראל (ולא למנהל הסניף בחו"ל).

כפיפות

78.ד. בקרת האשראי תהיה כפופה למנהל הסיכונים הראשי, למבקר הפנימי או ישירות לדירקטוריון.

עיקרון מספר 15: תאגיד בנקאי יוודא שהיחידות העסקיות, העוסקות בניהול אשראי, מנוהלות היטב, ושרמת חשיפות האשראי שלו תואמת את מדיניות האשראי שנקבעה, ובכלל זה את המגבלות הפנימיות. תאגיד בנקאי יקיים בקרות פנימיות ואמצעים אחרים שיבטיחו דיווח מיידי לדרג המתאים (לרבות הדירקטוריון) על חריגות ממדיניות, מנהלים וממגבלות, לצורך טיפול באותן חריגות.

79. מטרת ניהול סיכון האשראי היא לשמר את חשיפת האשראי של תאגיד בנקאי בתוך הגבולות שנקבעו על ידי הדירקטוריון וההנהלה הבכירה. קביעת בקרות פנימיות, מגבלות תפעוליות ואמצעים אחרים, ואכיפה של כל אלה, מסייעים לשמירת חשיפת האשראי במסגרת הרמות שקובע תאגיד בנקאי לעצמו. מערך שכזה, מאפשר להנהלת התאגיד הבנקאי פיקוח ובקרה על מידת העמידה ביעדי סיכון האשראי שנקבעו.

80. מערכות התאגיד הבנקאי יבטיחו שמתן אשראי תוך חריגה מקריטריונים שנקבעו מראש, יקבל תשומת לב מיידי של ההנהלה. במערכת המיכונית יסומן אשראי שאושר בחריגה מהקריטריונים, באופן שיאפשר בחינה של היקפו ושל מאפייניו הרלוונטיים. מערכות טובות מסייעות להנהלה לשלוט בחשיפות האשראי, לקיים דיון פורה לגבי הזדמנויות וסיכונים, ולקיים מעקב ופיקוח אחר סיכונים שניטלו בפועל אל מול סיבולת סיכון האשראי שנקבעה מראש.

81. ביקורות פנימיות על תהליכי סיכון האשראי יערכו על בסיס תקופתי, על מנת לוודא שפעילות האשראי מבוצעת תוך ציות למדיניות ולנוהלי האשראי של התאגיד הבנקאי, שהאשראי מאושר בהתאם להנחיות שנקבעו על ידי הדירקטוריון, ושקיטור, ואיכותו וערכו של אשראי ספציפי מדווחים באופן מדויק להנהלה הבכירה. ביקורות אלה ישמשו גם לזיהוי חולשות בתהליך ניהול סיכון האשראי, במדיניות ובנהלים וכן לזיהוי כל חריגה מהמדיניות, מהנהלים ומהמגבלות.

עיקרון מספר 16: לתאגיד בנקאי יהיו מערכות ותהליכים לנקיטת פעולות מתקנות בשלב מוקדם של הידרדרות אשראי, לניהול חובות בעייתיים, להסדרת חובות בקשיים ולפעולות דומות.

82. אחת המטרות של תהליך שיטתי לסקירת אשראי, היא זיהוי היחלשות של אשראי, ובפרט, זיהוי אשראי בעייתי. יש לזהות הידרדרות באיכות האשראי בשלב מוקדם, בו ישנן יותר אפשרויות לשיפור האשראי. תאגיד בנקאי יקיים תהליך ניהולי שיטתי ונמרץ לשיפור אשראי בקשיים, המופעל כתוצאה מאירועים ספציפיים, אשר נקבעים על ידי מערכות לתפעול אשראי ומערכות לזיהוי וסיווג אשראי בעייתי.

83. מדיניות האשראי של תאגיד בנקאי תקבע בבהירות כיצד התאגיד הבנקאי מנהל אשראי בעייתי. תאגיד בנקאי רשאי ליישם מגוון שיטות ומבנים ארגוניים, לניהול אשראי בעייתי. האחריות על אשראי זה, יכול שתוטל על היחידה העסקית שהעמידה את אותו אשראי, על גוף ייעודי שמתמחה בהסדרת חובות בקשיים, או על שילוב של השניים, בהתאם להיקף או לאופי האשראי, ולסיבה שגרמה לסיווגו כבעייתי.

83.א. התאגיד הבנקאי יעגן בנהלים את התהליכים שיש לבצע ואת השיקולים שיש להביא בחשבון כדי לאפשר ויתור על חוב. נהלים אלו יכללו, בין היתר, הנחיות לגבי ביצוע תחשיבים כמותיים מתאימים, אשר יהוו בסיס לשיקולים לויתור על חוב. על התאגיד הבנקאי לבחון מספר חלופות בטרם יאושר הסדר חוב.

84. תוכניות אפקטיביות להסדרת חובות בקשיים חיוניות לניהול סיכונים בתיק האשראי. כאשר תאגיד בנקאי מתמודד עם בעיות אשראי משמעותיות, תופרד היחידה להסדרת חובות בקשיים מהפונקציה העסקית שמטפלת באשראי באופן שוטף. זאת מכיוון שהמשאבים הנוספים, ההתמחות וההתמקדות של הגוף המתמחה בהסדרת חובות בקשיים, עשויים לשפר את תוצאות הגבייה. גוף המתמחה בהסדרת חובות בקשיים עשוי לסייע בפיתוח אסטרטגיה אפקטיבית לשיקום אשראי בעייתי, או להגדלת סכום הגביה. גורם מנוסה בהסדרת חובות בקשיים יכול גם לספק מידע בעל ערך בתהליך הסדרת חוב, המבוצע על ידי היחידה העסקית.

נספח

חובת קבלת דוח כספי

מבוא

1. כדי לשפר את תהליכי קבלת ההחלטות וקיום מעקב במתן אשראי - יפעל התאגיד הבנקאי על פי הנהלים המפורטים בנספח זה.

הגדרות

2. "לווה" - לווה החייב על פי דין לערוך דוח כספי תקופתי (דוח שנתי או דוח ביניים);

"לווה גדול מאוד" - לווה שחבותו לתאגיד הבנקאי עולה על 5% מההון של התאגיד הבנקאי או על 100 מיליון ש"ח, לפי הנמוך;

"איש קשור" - כהגדרתו בהוראה מספר 312 (עסקי תאגיד בנקאי עם אנשים קשורים);

"דוח כספי" - דוחות כספיים הנערכים במתכונת שנקבעה על פי דין או על פי כללי חשבונאות מקובלים;

"דוח כספי מעודכן" - (א) דוח כספי שנתי:

(1) לגבי לווה שחלות עליו תקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970, לווה שהוא איש קשור, ולווה שהוא לווה גדול מאוד - דוח כספי שנתי בתקופה שבין תאריך המאזן שנכלל בו ועד חמישה עשר חודשים לאחר תאריך זה.

(2) לגבי לווה אחר - דוח כספי שנתי בתקופה שבין תאריך המאזן שנכלל בו ועד שישה עשר חודשים לאחר תאריך זה.

(3) לגבי לווה שאינו חייב על-פי דין לערוך דוח כספי שנתי, שהוא "לווה גדול מאוד" - דוח כספי שנתי במתכונת שקבע התאגיד הבנקאי, לתקופה האמורה בפסקה (2), בהתאמה.

ובנוסף

(ב) דוח כספי ביניים:

לגבי לווה שחלות עליו תקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970 - דוח כספי ביניים בתקופה שבין

תאריך המאזן שנכלל בו ועד חמישה חודשים לאחר תאריך זה.

"חבות" - כמשמעותה בהוראה מספר 313 בנושא "מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לוויים".

חובת קבלת דוח כספי

3. (א) תאגיד בנקאי ידרוש מלווה למסור לו את הדוח הכספי של הלווה בסמוך ליום העסקים הראשון לאחר יום חתימתו.
- (ב) תאגיד בנקאי לא ייתן אשראי מבלי שיימצא בידיו דוח כספי מעודכן של הלווה.
- (ג) חידש תאגיד בנקאי מסגרת אשראי קיימת מבלי שיימצא בידיו דוח כספי מעודכן של הלווה, יחשב האשראי "חבות חריגה", לצורך יישום הוראה מס' 315 בנושא "הפרשה נוספת לחובות מסופקים".
- לעניין סעיף זה, "לווה" - לרבות "לווה גדול מאד".

פטור מקבלת דוח כספי

4. למרות האמור לעיל, תאגיד בנקאי יהיה רשאי:
- (א) לתת אשראי חדש, גם אם אין בידיו דוח כספי מעודכן של לווה, במקרים אלה:
- (1) כאשר סך כל החבות של הלווה הוא פחות מסך מיליון ש"ח או מ-2% מהונו של התאגיד הבנקאי, הנמוך שבהם, ובאיש קשור כאשר סך כל החבות של הלווה הוא פחות מסך 500 אלף ש"ח;
 - (2) כאשר סך כל החבות של הלווה מכוסה בביטחונות מהסוגים המוכרים כניכויים לפי סעיף 5 להוראה מספר 313;
 - (3) כאשר החבות הינה בצורת השקעה באגרות חוב, ניירות ערך מסחריים (Commercial Paper), או השתתפויות בסינדיקטים בינלאומיים של חברות ענק (הלוואה מעל 100 מיליון \$), והחלטה על ההשקעה מבוססת על דירוג הלווה על ידי אחת מחברות הדירוג (rating) הבאות או חברה אחרת שתאושר על ידי המפקח לעניין זה:

Moody's Investors Service, New York;

Standard & Poor's Ratings Services, New York;

Fitch Ratings.

- (4) כאשר הלווה הינו תאגיד חדש שטרם ערך דוח כספי וזאת עד לתום ארבעה חודשים מתאריך מאזנו הראשון.
- (ב) לחדש מסגרת אשראי קיימת לתקופה שלא תעלה על חצי שנה, מבלי שהאשראי יחשב "חבות חריגה", כאשר סיבה סבירה מונעת מלווה לערוך דוח כספי ובלבד שהתקיימו תנאים אלה:
- (1) התאגיד הבנקאי קיבל אישור מרואה החשבון המבקר של הלווה שלא סיים את ביקורת הדוח הכספי תוך ציון המועד המשוער לסיום הביקורת;

- (2) במקום דוח כספי מעודכן, התאגיד הבנקאי קיבל דוח כספי לא מבוקר וכן מידע אחר, לרבות דוח מע"מ ;
- (ג) לתת אשראי נוסף ללווה שאינו איש קשור לתקופה שלא תעלה על חצי שנה בסכום שאינו עולה על 25% מיתרת החבות של הלווה או על 0.5% מהונו של התאגיד הבנקאי, הנמוך שבהם, ובלבד שהאשראי הנוסף ניתן לא יאוחר מתום ארבעה חודשים מהמועד האחרון שהדוח הכספי המעודכן היה צריך להימסר לתאגיד הבנקאי. לעניין זה, כאשר ללווה יש מסגרת אשראי בחשבון עובר ושב, תיחשב המסגרת כיתרת החבות ; לעניין סעיף זה, "לווה" - לרבות "לווה גדול מאד".

סניפים מחוץ לישראל

5. (א) תאגיד בנקאי הנותן אשראי לתושבי ישראל במשרדיו מחוץ לישראל, ינהג לפי נספח זה.
- (ב) תאגיד בנקאי הנותן אשראי לתושבי חוץ במשרדיו מחוץ לישראל, יתאים את הנהלים הנ"ל למתחייב מהנהלים הקיימים במקום בו ניתן האשראי.

* * *

עדכונים			
תאריך	פרטים	גרסה	חוזר 06 מס'
27/12/12	חוזר מקורי	1	2357
23/11/14	עדכון	2	2441
28/04/15	עדכון	3	2461

מגבלות על מימון עסקאות הוניות

מבוא

1. (א) מימון עסקאות הוניות (לדוגמה, מימון רכישת שליטה או אמצעי שליטה בתאגידים) מתאפיין במקרים רבים בסכומים או בשיעורי מימון גבוהים, כאשר יכולת פירעון האשראי מבוססת לעיתים קרובות על התאגיד הנרכש, ולעיתים אף ללא זכות חזרה ללווה.
- (ב) בשל האופי המורכב ורמת הסיכון הכרוכה במימון עסקאות הוניות, הוסדרה פעילות זו במסגרת הוראת ניהול בנקאי תקין 327 בנושא "ניהול הלוואות ממונפות" (להלן - "הוראה מספר 327").
- (ג) מבלי לפגוע בדרישות הקבועות בהוראה מספר 327, נקבעה הוראה זו העוסקת במגבלות כמותיות על מימון עסקאות הוניות.

הגדרות

2. "הון" - הון רובד 1 לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים כמשמעותן בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 בנושא "ההון הפיקוחי";

"עסקה הונית" -

עסקה שמטרתה אחת מהבאות:

- (א) רכישה עצמית - רכישה או רכישה חוזרת, על ידי הלווה, של ההון העצמי המונפק של הלווה (לרבות תוכנית לרכישת מניות עבור עובדים);
- (ב) רכישת תאגיד אחר - רכישה של זכות הונית כלשהי בתאגיד אחר, או רכישה של כלל הנכסים או של חלק משמעותי מהנכסים בתאגיד אחר;
- (ג) חלוקת הון - תשלום דיבידנד או עסקה אחרת שמטרתה להגדיל את הערך לבעלי המניות;

"אשראי למטרת עסקה

הונית" -

אשראי למטרת עסקה הונית, ובלבד שיתרת האשראי כאמור גבוהה מ- 0.5% מהון התאגיד הבנקאי המממן או מ- 35 מיליוני ש"ח, לפי הגבוה מביניהם. עם זאת, באשראי למימון רכישת זכויות הוניות בתאגיד בנקאי אחר או בתאגיד החזקה בנקאית, יעמוד הסף על 35 מיליוני ש"ח.

יש לכלול ב"אשראי למטרת עסקה הונית" גם אשראי נוסף שהועמד ללווה במועד מאוחר ממועד מימון העסקה ההונית, אם פירעון האשראי מבוסס בעיקרו על תזרים מזומנים הנובע מהזכויות ההוניות שרכישתם מומנה על

ידי התאגיד הבנקאי ;

אשראי לרכישת זכויות הוניות בתאגיד ובתאגיד שבשליטתו ייחשב לאשראי אחד.

"שיעור מימון" -

היחס, באחוזים, בין יתרת האשראי למטרת עסקה הונית, לבין עלות העסקה. כמו כן :

- (1) אם הזכויות ההוניות נרכשו בשלבים, או אם נמכרו חלק מהזכויות ההוניות, יחושב שיעור המימון כדלקמן - יתרת האשראי שניתן לרכישת הזכויות ההוניות ביחס לשווי הזכויות כפי שנגזר מעלות העסקה האחרונה.
- (2) מיתרת האשראי ניתן להפחית ביטחונות הניתנים לניכוי על פי סעיף 5 להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא "מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים", בהתאם לכללים הקבועים שם.

3. בטל.

מגבלות כמותיות

4. (א) (1) סך יתרת האשראי למטרת עסקאות הוניות, במקרים בהם שיעור המימון עולה על 50%, לא יעלה על 70% מהון התאגיד הבנקאי נותן האשראי.
- (2) מבלי לפגוע באמור בפסקה (1), יתרת האשראי שניתן תאגיד בנקאי לרכישת זכויות הוניות בתאגיד בנקאי אחר, או בתאגיד החזקה בנקאית, במקרים בהם שיעור המימון עולה על 30%, לא תעלה על הנמוך מבין אלה :
 - (א) 5% מהונו של התאגיד הבנקאי נותן האשראי ;
 - (ב) 5% מהונו של התאגיד הבנקאי הנרכש או של תאגיד החזקה בנקאית (לפי הדוח האחרון שפרסם), או שיעור אחר שקבע המפקח לתאגיד בנקאי שהונו נמוך מסך של חמש מאות מיליוני ש"ח.
- (1) (ב) בסוף כל רבעון יעדכן התאגיד הבנקאי את הסכומים והשיעורים לצורך האמור בסעיף קטן (א).
- (2) עדכון כאמור בפסקה (1), ייערך ביחס לכל עסקה על פי החישוב להלן :

יתרת האשראי בפועל ביחס לעלות העסקה. מעלות העסקה יש לנכות סכום של דיבידנדים שקיבל הלווה מרווחים שנצברו בתאגיד הנרכש לפני מועד הרכישה.
- (ג) אין צורך להמשיך לכלול בחישוב המגבלה אשראי שנפרע בחלקו, כך שהיתרה הנוכחית היא מתחת למינימום שנקבע בהגדרת "אשראי למטרת עסקה הונית" שבסעיף 2 לעיל, או ששיעור המימון הוא מתחת לספים שנקבעו בסעיפים 4(א)-(1)-(2) לעיל.

אשראי למספר לווים

44. (א) אשראי שניתן למספר לווים בנפרד לרכישת זכויות הוניות באותו תאגיד או תאגיד שבשליטתו, ייחשב לאשראי אחד לצורך מגבלה זו.
- (ב) לעניין סעיף קטן (א) לעיל, תאגיד בנקאי לא יתחשב באשראי לרכישת זכויות הוניות ללווים שסכום האשראי שניתן להם נמוך ממחצית הסכום הקבוע בהגדרת "אשראי למטרת עסקה הונית".

* * *

עדכונים

תאריך	פרטים	גרסה	חוזר 06 מס'
30/7/98	הוראה מקורית	1	1939
14/3/99	עדכון	2	1965
22/12/02	עדכון	3	2097
13/12/04	עדכון	4	2151
27/12/11	עדכון	5	2323
28/04/15	עדכון	6	2461

ניהול הלוואות ממונפות (Leveraged Lending)**מבוא**

1. הוראה זו מפרטת את ציפיות הפיקוח על הבנקים מהתאגידים הבנקאיים, בדבר ניהול סיכונים הולם וזהיר בפעילויות של הלוואות ממונפות. כמפורט בגוף ההוראה, התאגידים הבנקאיים נדרשים לקיים, בין היתר:
 - (א) מבנה עסקאות המשקף הנחות עסקיות נאותות, מבנה הון הולם, ומינוף סביר. מרכיבים אלה של מבנה הלוואה נאות, יחד עם תחזיות ביצוע מבוססות, צריכים לתמוך בצורה ברורה ביכולתו של הלווה לפרוע את ההלוואה ולהקטין את המינוף עד לרמה בת קיימא (sustainable level) על פני פרק זמן סביר, בין אם ההלוואה מיועדת להחזקה או לחלוקה;
 - (ב) הגדרה של הלוואה ממונפת המאפשרת יישום עקבי בכל קווי העסקים;
 - (ג) נוהלי חיתום מוגדרים כהלכה, אשר בין היתר, מגדירים רמות מינוף מקובלות ומתארים את ציפיות ההפחתה (amortization) של חוב בכיר ונדחה;
 - (ד) מסגרת של מגבלות אשראי וריכוזיות אשראי העולה בקנה אחד עם התיאבון לסיכון של התאגיד הבנקאי;
 - (ה) מערכת מידע ניהולי (MIS - Management Information System) נאותה, המאפשרת להנהלה לזהות, לסכום ולנטר חשיפות ממונפות ולציית למדיניות בכל קווי העסקים; וכן,
 - (ו) קווים מנחים לעריכת מבחני קיצון תקופתיים לתיק הלוואות הממונפות, במטרה לכמת את ההשפעה הפוטנציאלית של תנאי הכלכלה והשוק על איכות הנכסים, הרווחים, הנזילות וההון של התאגיד הבנקאי.

מסגרת ניהול סיכונים

2. לאור פרופיל הסיכון הגבוה של עסקאות ממונפות, תאגידים בנקאיים העוסקים בהלוואות ממונפות נדרשים לאמץ מסגרת ניהול סיכונים הכוללת תהליך סקירה וניטור מרוכז ותכוף. ביסוד מסגרת זו יש לנסח בכתב את מטרות הסיכון, את הקריטריונים לסיכון מקובל, ואת בקורות הסיכון. הנחיה זו מתארת את ציפיותיו המינימאליות של הפיקוח על הבנקים בנושאים הבאים:

- (א) הגדרה של הלוואה ממונפת
- (ב) הנחיות כלליות בנוגע למדיניות
- (ג) דיון בדירקטוריון
- (ד) נוהלי חיתום
- (ה) נוהלי הערכת שווי
- (ו) דיווח וניתוח כמותי
- (ז) סיווג הלוואות ממונפות
- (ח) ניתוח אשראי

(ט) ספונסרים בעסקאות

(י) סקירת אשראי

(יא) מבחני קיצון

הגדרה של הלוואה ממונפת

3. מסמך מדיניות האשראי של תאגיד בנקאי יגדיר מהי הלוואה ממונפת, תוך שימוש בקריטריונים ברורים ואובייקטיביים. ההגדרות הנהוגות בענף השירותים הפיננסיים כוללות לרוב קומבינציה של האפיונים הבאים:¹

(א) התקבולים משמשים לרכישה עצמית של הון החברה הלווה (buyout), רכישה של חברה אחרת (acquisition), או חלוקת הון (capital distribution):

(1) רכישה עצמית - רכישה או רכישה חוזרת, על ידי הלווה, של ההון העצמי המונפק של הלווה (לרבות תוכנית לרכישת מניות עבור עובדים, ESOP - employee stock ownership plan).

(2) רכישת תאגיד אחר - רכישה של זכות הונית כלשהי בתאגיד אחר, או רכישה של כלל הנכסים או של חלק משמעותי מהנכסים בתאגיד אחר.

(3) חלוקת הון - תשלום דיבידנד או עסקה אחרת שמטרתה להגדיל את הערך לבעלי המניות.

תאגיד בנקאי יקבע ספי מהותיות ושיעורי מינוף מינימליים לעסקאות המפורטות בסעיף קטן זה. עסקאות מתחת לספים או לשיעורי המינוף שנקבעו - אין חובה לסווגן כהלוואה ממונפת.

(ב) היחס בין סך החוב של הלווה ל- EBITDA (רווח לפני ריבית, מסים, פחת והפחתות) של הלווה עולה על שיעורים שקבע הבנק, בין היתר בהתחשב ברמות המקובלות בענף או במגזר ספציפי.²

(ג) לווה המאופיין ביחס גבוה של חוב לשווי נקי (high debt-to-net-worth ratio).

(ד) רמת המינוף של הלווה, לאחר המימון, כפי שהיא נמדדת באמצעות יחסי מינוף (לדוגמה, חוב לנכסים, חוב לשווי נקי, חוב לתזרים מזומנים, או מדדים דומים אחרים המשותפים לענפים או למגזרים מסוימים), גבוהה משמעותית מהנורמות המקובלות בענף או מרמות היסטוריות.

4. תאגיד בנקאי נדרש להגדיר מהי הלוואה ממונפת במסגרת המדיניות והנהלים שלו ברמת פירוט מספיקה, כדי להבטיח יישום עקבי בכל קווי העסקים. ההגדרה תתאר בבירור את המטרות ואת המאפיינים הפיננסיים המשותפים לעסקאות אלה, ותשקף את הסיכון לתאגיד הבנקאי הן

¹ ההגדרה של מימון כ"הלוואה ממונפת" נעשית על פי רוב בעת הייזום, השינוי, ההארכה או המיחזור של ההלוואה. לווים שחלה הרעה משמעותית בביצועיהם הפיננסיים לאחר מתן ההלוואה ונעשו מאופיינים במינוף גבוה לאחר מכן, אינם נכללים בהנחיה זו, אלא אם כן נעשה שינוי, הארכה או מיחזור של האשראי הניתן להם.

² למטרות חישוב זה, אין לקזז מזומן כנגד חוב.

מחשיפה ישירה והן מחשיפה עקיפה דרך מימון הלוואות ממונפות עם זכות חזרה מוגבלת, או מימון המוענק למתווכים פיננסיים (כגון conduits וישויות למטרה מיוחדת (SPEs)) המחזיקים הלוואות ממונפות.

5. להסרת ספק, מובהר כי "אשראי למטרת עסקה הונית", הנכלל במסגרת חישוב המגבלה הכמותית שבסעיף 4(א) להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 323, ייחשב כ"הלוואה ממונפת" לצורכי הוראה זו.

הנחיות כלליות בנוגע למדיניות

6. המדיניות ונוהלי האשראי של תאגיד בנקאי בנושא הלוואות ממונפות יתייחסו לנושאים הבאים:
- (א) הגדרת התיאבון לסיכון של התאגיד הבנקאי, לרבות סכומים מוגדרים בביור של הלוואות ממונפות שהתאגיד הבנקאי מוכן להעמיד (לדוגמה, מגבלות על עסקאות בצנרת³) ומוכן להחזיק (לדוגמה, רמות החזקה לעסקה ורמות החזקה מצרפיות). התיאבון לסיכון שקבע התאגיד הבנקאי יהיה מגובה בניתוח ההשפעות הפוטנציאליות על רווחים, הון, נזילות וסיכונים אחרים הנובעים מפוזיציות אלה, וחייב באישור הדירקטוריון;
- (ב) מסגרת מגבלות הכוללת מגבלות או קווים מנחים לבעלי חוב בודדים או עסקאות בודדות, לתיק החזקות המצרפי, לחשיפה המצרפית של העסקאות בצנרת, ולריכוזיות ענפית או גיאוגרפית. על מסגרת המגבלות להגדיר את סמכויות ההנהלה לאישור עסקאות ולקבוע הוראות לגבי מעקב אחר חריגה מהמגבלות.
- (ג) נהלים המבטיחים כי הסיכונים הטמונים בפעילויות של הלוואות ממונפות משתקפים כראוי בהפרשות להפסדי אשראי של התאגיד הבנקאי ובניתוח הלימות ההון;
- (ד) סמכויות לאישורי אשראי וחיתום, לרבות נהלים לאישור ותיעוד שינויים במבנה ובתנאים של עסקה מאושרת;
- (ה) קווים מנחים לפיקוח נאות של ההנהלה הבכירה, לרבות דיווח תקופתי הולם לדירקטוריון;
- (ו) תשואות צפויות מותאמות לסיכון בגין עסקאות ממונפות;
- (ז) נוהלי חיתום מינימאליים (ראה פרק "נוהלי חיתום" להלן); וכן,
- (ח) שיטות חיתום אפקטיביות לייזום הלוואות (primary loan origination) ורכישת הלוואות (secondary loan acquisition).

דיון תקופתי בדירקטוריון

7. דירקטוריון של תאגיד בנקאי ידון לפחות אחת לשנה במדיניות התאגיד הבנקאי ביחס להלוואות ממונפות. הדיון ייסוב בין היתר על:
- (א) מדיניות התאגיד הבנקאי ביחס למתן הלוואות ממונפות (סוג התאגידים, שיעור המימון, סוגי האשראי, סוגי הביטחונות, מרווחי הביטחון עליהם וכו').

³ עסקאות בצנרת - כמשמעותן בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא "ניהול סיכון אשראי".

- (ב) היקף החשיפה הכולל והרצוי ביחס להון של התאגיד הבנקאי הלוואות ממונפות ולאשראי לרכישת אמצעי שליטה, ושיעור החשיפה הרצוי לאשראי כאמור בתאגיד בודד.
- (ג) אשראי לרכישת אמצעי שליטה בתאגידים השולטים בתאגידים אחרים שהתאגיד הבנקאי מימן את רכישת השליטה בהם.
- (ד) אשראי לרכישת אמצעי שליטה, שאין לגביו זכות חזרה ללווה.
8. אחת לחצי שנה, הדירקטוריון יקיים דיון במצב התיק הכולל של הלוואות הממונפות, לרבות העמידה בהתניות הפיננסיות ודיון מפורט בכל אשראי שמעל סכום מינימום שיקבע הדירקטוריון.

נוהלי חיתום

9. נהלי חיתום של תאגיד בנקאי צריכים להיות ברורים, כתובים ומדידים, ועליהם לשקף במדויק את התיאבון לסיכון של התאגיד הבנקאי לעסקאות הלוואה ממונפות. חיתום ראשוני חלש של עסקאות, יחד עם מבנה חוב בלתי נאות והתניות פיננסיות מוגבלות, עשויים להוביל בסופו של דבר לסיווג החוב כבעייתי, ואף לקושי בארגונו מחדש. תאגיד בנקאי יקבע מגבלות חיתום ברורות בנוגע לעסקאות ממונפות, לרבות היקף העסקאות שהתאגיד הבנקאי יארגן הן ברמה הפרטנית והן ברמה המצרפית לצורך חלוקה.
10. התאגיד הבנקאי היוזם ייתן את דעתו לסיכונים המוניטין הטמונים בעסקאות שחיתומן חלש, היות שסיכונים אלה עלולים למצוא את דרכם למגוון רחב של מכשירי השקעה ולהחמיר סיכונים מערכתיים במשק. תאגיד בנקאי הנכשל בעמידה באחריותו המשפטית בחיתום ובהפצת עסקאות עלול לגרום נזק למוניטין שלו בשוק ולפגום בכושר התחרות שלו. בדומה לכך, גם תאגיד בנקאי המשווק עסקאות אשר עם הזמן כרוכות בשיעורי כשל או הפסד גבוהים משמעותית ובבעיות של עמידה בהתחייבויות, עשוי להיחשף לפגיעה במוניטין.
11. נהלי החיתום של תאגיד בנקאי יתייחסו, לכל הפחות, לנושאים הבאים:
- (א) האם הנחות הבסיס העסקיות עבור כל עסקה נאותות ומבנה ההון של הלווה בר קיימא (sustainable), בין אם העסקה נחתמת עבור תיק האשראי של התאגיד הבנקאי עצמו ובין אם מתוך כוונת חלוקה.
- (ב) יכולתו של לווה לפרוע את חובותיו ויכולתו להקטין את המינוף עד לרמה בת-קיימא (sustainable level) על פני פרק זמן סביר. כהנחיה כללית, על תאגידים בנקאיים לשקול גם האם תחזיות תזרים המזומנים, "בתרחיש הבסיסי" (base case) מצביעות על יכולת לבצע הפחתה מלאה של חוב בכיר מובטח או לפרוע חלק משמעותי מתוך החוב הכולל בטווח הזמן הבינוני.⁴ כמו כן, התחזיות צריכות לכלול תרחיש מציאותי אחד או יותר של הידרדרות (downside), המשקף סיכונים מרכזיים שזוהו בעסקה;

⁴ ככלל, תחזית תזרים המזומנים בתרחיש הבסיסי (base case) היא האומדן הצפוי של הביצועים הפיננסיים של הלווה או הספונסר בעסקה (deal sponsor), בהתבסס על הנחות שהסתברות התרחשותן היא הגבוהה ביותר. התוצאות הפיננסיות, בתרחיש הבסיסי, צריכות להיות טובות יותר מאלה של התרחיש השמרני, אך פחות טובות מאלה של התרחיש האגרסיבי או המשופר (upside). תאגיד בנקאי עשוי לבצע התאמות לתחזיות הפיננסיות של התרחיש

(ג) ציפיות בנוגע לעומק ולרוחב של בדיקות הנאותות לעסקאות ממונפות. הדבר יכלול סטנדרטים להערכת סוגים שונים של ביטחונות, לרבות הגדרה ברורה של תפקידה של פונקציית ניהול סיכונים אשראי בבדיקת נאותות זו (בהקשר זה ראו גם את סעיף 44 להוראות ניהול בנקאי תקין מספר 311, בדבר מעורבות פונקציית ניהול הסיכונים בהליך אישור האשראי);

(ד) סטנדרטים להערכת תשואות צפויות מותאמות לסיכון;

(ה) מידת ההסתמכות על שווי חברה ועל נכסים בלתי מוחשיים אחרים לצורך החזר הלוואות, לצד מתודולוגיות מקובלות של הערכת שווי, וקווים מנחים בדבר תדירות הסקירות התקופתיות של הערכות שווי אלה;

(ו) ציפיות בנוגע לרמת התמיכה שתסופק על ידי ספונסר (sponsor)⁵, אם בכלל, בהתחשב ביכולתו הפיננסית של הספונסר, מידת תרומת ההון שלו בראשית ההלוואה, וגורמים משפיעים נוספים. על תאגידים בנקאיים המסתמכים על תמיכת הספונסר כמקור משני להחזר ההלוואה, להמציא תיעוד הכולל בין היתר דוחות כספיים ודוחות נזילות, המציגים עדות מהזמן האחרון לכונותו וליכולתו של הספונסר לתמוך באשראי;

(ז) האם תנאי הסכם האשראי מתירים דילול מהותי, מכירה, או החלפה של ביטחונות או נכסים מניבי מזומן, ללא אישור המלווה;

(ח) הגנות באמצעות התניות פיננסיות בהסכם האשראי, לרבות ביצועים פיננסיים (כגון יחס חוב לתזרים מזומנים, יחס כיסוי ריבית, או יחס כיסוי תשלומים קבועים (Fixed - FCCR Charge Coverage Ratio)⁶, דרישות דיווח, ומעקב אחר עמידה בהתניות. בדרך כלל, רמת מינוף לאחר מכירות נכסים מתוכננות (דהיינו, סכום החוב שחייב להיפרע מתוך תזרים המזומנים התפעולי), המחושבת כחוב ל-EBITDA, וגבוהה מ-6, היא מקור לדאגה ברוב הענפים;

(ט) התניות המבטיחות יכולת לדרוש פירעון של ההלוואה במקרה של הסטת פעילות החברה הנרכשת לפעילויות בתחומי סיכון חדשים (כגון פעילות בחו"ל בענפים או באזורים בסיכון גבוה);

(י) דרישות לביטחונות בהסכמי אשראי המציינות מהו ביטחון קביל, ומדדים ובקורות המתאימים לסיכון, לרבות סוגי ביטחונות קבילים, קווים מנחים בנוגע ל- LTV (loan-to-value), ומתודולוגיות הולמות להערכת שווי של ביטחונות. הנהלים לגבי הלוואות מבוססות-נכסים שהן חלק ממבנה החוב הכולל צריכים גם לקבוע ציפיות לגבי השימוש בבקורות על הביטחונות (לדוגמה, בדיקות וחקירות, הערכות שווי בלתי תלויות, וחשבון הפקדות של

הבסיסי, לפי הצורך. יש להשתמש בתחזיות הפיננסיות המציאותיות ביותר כאשר מודדים את יכולתו של לווה לפרוע את חובותיו ולהקטין את רמת המינוף.

⁵ המונח ספונסר מכוון לאדם (או לישות אחרת) העומד מאחורי העסקה. למשל בעל שליטה בחברת אחזקות, כאשר חב' האחזקות היא הלווה.

⁶ היחס בין הרווחים לפני מס, תשלומי ריבית והוצאות שאינן במזומן, ובין העלויות הקבועות. לעניין זה, עלויות קבועות כוללות בד"כ הוצאות הוניות (CAPEX), מסים, החזרי קרן וריבית, ותשלומי דיבידנד נדרשים.

תשלומים (lockbox), סוגים אחרים של ביטחונות והסכמי ניהול חשבון, ודרישות דיווח תקופתיות; וכן, (יא) האם הסכמי הלוואה מאפשרים הפצה של נתונים פיננסיים שוטפים ונתוני אשראי רלוונטיים אחרים לכל המשתתפים והמשקיעים.

נוהלי הערכת שווי

12. תאגידי בנקאיים מסתמכים לעיתים קרובות על שווי חברה ועל נכסים בלתי מוחשיים אחרים בבואם (1) להעריך את הישימות של בקשת הלוואה; (2) לקבוע את הפוטנציאל להפחתת החוב בעקבות מכירות נכסים מתוכננות; (3) להעריך את נגישותו של הלווה לשוקי ההון; וכן, (4) לאמוד את חוסנו של מקור משני להחזר הלוואה. תאגידי בנקאיים גם עשויים לראות בשווי החברה אמת מידה מועילה להערכת התמריץ הכלכלי של הספונסר (sponsor) לספק תמיכה פיננסית. לאור הידע המיוחד והמקצועי הדרוש כדי לבצע הערכת שווי אמינה של חברה, וחשיבותן של הערכות שווי של חברות בתהליכי החיתום והערכת הסיכון השוטפים, הערכות שווי של חברות צריכות להתבצע בידי עובדים מוסמכים ובעלי מומחיות.

13. קיימות מספר שיטות להערכת שווי של עסקים. שיטות ההערכה השכיחות ביותר הן: הערכת נכסים, הערכת הכנסות, והערכת שוק. שיטות של הערכת נכסים מתייחסות לערך נכסי הבסיס של החברה כעסק חי או לערך המימוש שלהם. שיטות של הערכת הכנסות מתייחסות לתזרימי המזומנים השוטפים של החברה או לרווחיה, ומיישמות טכניקות מתאימות של היוון או ניכיון. שיטות של הערכת שוק גוזרות מכפילי ערך מתוך נתוני חברות דומות או מעסקאות מכירה. ואולם, אומדני הערך הסופיים צריכים להתבסס על שיטה או שיטות שנותנות תוצאות אמינות ומוכחות. במקרים רבים, שיטת ההכנסות נחשבת לאמינה ביותר.

14. קיימות שתי גישות נפוצות לשימוש בשיטת ההכנסות. שיטת "תזרים המזומנים המהוון" (capitalized cash flow) קובעת את שוויה של חברה כערך הנוכחי של כל תזרימי המזומנים העתידיים שהעסק מסוגל לייצר באופן תמידי. ראשית קובעים מהו תזרים המזומנים המתאים, ולאחר מכן מחלקים אותו בשיעור היוון מותאם לסיכון, שהוא בדרך כלל הממוצע המשוקלל של עלות ההון. שיטה זו היא המתאימה ביותר כאשר תזרימי המזומנים יציבים וניתנים לניבוי. שיטת "תזרים המזומנים המנוכה" (discounted cash flow) היא מודל הערכת שווי המתפרס על פני מספר תקופות וממיר סדרה עתידית של תזרימי מזומנים לערך נוכחי, על ידי ניכוי אותם תזרימי מזומנים לפי שיעור תשואה (המכונה "שיעור הניכיון", discount rate) המשקף את הסיכון הטבוע בהם. שיטה זו מתאימה ביותר כאשר תזרימי המזומנים העתידיים מחזוריים או משתנים על פני זמן. שתי השיטות להערכת הכנסות כרוכות בהנחות רבות, ולפיכך, המסמכים התומכים צריכים להסביר בצורה מלאה את ההנמקות ואת המסקנות של המעריך.

15. כאשר לווה נקלע לקשיים כלכליים או מתמודד עם תנאי שוק שליליים, על התאגיד הבנקאי המלווה לשקף תנאים שליליים אלה בהנחותיו לגבי משתנים מרכזיים כדוגמת תזרים מזומנים, רווחים, ומכפילי מכירות, כאשר הוא מעריך את שווי החברה כמקור פוטנציאלי להחזר הלוואה. שינויים בערכם של נכסי הלווה צריכים להיבחן תחת מגוון תרחישים, לרבות תנאים

עסקיים גרועים יותר מאלה של התרחיש הבסיסי. יש לערוך ולתעד תרחישים של שווי חברות ושל הנחות היסוד בשלב הייזום של העסקה, ולאחר מכן על בסיס תקופתי, בהתייחס לביצועיו של הלווה בפועל, ולבצע התאמות בתחזיות אם נדרש. על התאגיד הבנקאי לבצע ניתוח תזרים מזומנים מנוכה משלו כדי לתקף את שווי החברה המשתמע ממדדים כגון מכפילים של תזרים מזומנים, רווחים, או מכירות.

16. אומדני שווי חברה שנגזרו אפילו מההליכים הקפדניים ביותר אינם מדויקים, ובסופו של דבר עשויים שלא להתממש. לפיכך, לתאגידים בנקאיים המסתמכים על שווי חברה או על ביטחונות שאינם נזילים או שקיים קושי להעריכם, צריכה להיות מדיניות הקובעת יחסי LTV (loan-to-) (value ratios), שיעורי ניכיון (discount rates), ומרווחי ביטחון (collateral margins) נאותים. בהתבסס על אופי פעילות התאגיד הבנקאי בתחום הלוואות הממונפות, על התאגיד הבנקאי לקבוע מגבלות לשיעור העסקאות הבודדות והתיק הכולל הנתמכות בהערכת שווי חברה. ללא קשר למתודולוגיה המיושמת, ההנחות העומדות בבסיס אומדני שווי החברות צריכות להיות מתועדות בבירור, נתמכות כהלכה, ומובנות למקבלי ההחלטות המתאימים בתאגיד הבנקאי וליחידות המפקחות על הסיכונים. בנוסף, השיטות להערכת שווי שבהן משתמש התאגיד הבנקאי צריכות להתאים למצבו של הלווה ולענף הכלכלי בו הוא פועל.

דיווח וניתוח כמותי

17. תאגידים בנקאיים נדרשים לעקוב באופן מתמיד אחר אשראי תיק הלוואות הממונפות. הנהלת התאגיד הבנקאי צריכה לקבל דיווחים מקיפים בדבר המאפיינים והמגמות של חשיפות אלה אחת לרבעון לפחות, וסיכומים יוגשו לדירקטוריון התאגיד הבנקאי. המדיניות והנהלים צריכים להגדיר מה הם השדות שיאוכלסו וישתקפו במערכת המידע הניהולי של התאגיד הבנקאי. מערכת המידע תפיק דיווחים מדויקים ועדכניים להנהלה ולדירקטוריון, אשר יכללו:

- (א) חשיפות בודדות וחשיפות ברמת התיק הכולל, בתוך ולרוחב כל קווי העסקים והישויות המשפטיות, לרבות עסקאות בצנרת;
- (ב) התפלגות דירוגי הסיכון וניתוח שינויי דירוג;
- (ג) רשימה של הלווים שהוצאו מהתיק הממונף, למשל עקב שיפורים במאפייניהם הפיננסיים ובפרופיל הסיכון הכולל שלהם;
- (ד) פרופיל של תמהיל ענפי וטווחי תקופות לפירעון;
- (ה) מדדים הנגזרים מהסתברויות לכשל והפסד בהינתן כשל, אם קיימים;
- (ו) מדידת ביצועי תיק, לרבות אי ציות להתניות פיננסיות, ארגון מחדש של חובות, הלוואות שאינן צוברות, ומחיקות חשבונאיות;
- (ז) סכום הנכסים הפגומים, וסכום ההפרשה להפסדי האשראי המיוחסת להלוואות ממונפות;
- (ח) ההיקף הכולל של חריגות מהמדיניות, והביצועים של תיק זה;
- (ט) חשיפות לפי סוג הבטוחה, לרבות עסקאות שאינן מובטחות וכאלה שבהן שווי החברה הוא מקור החזר הלוואות ממונפות. הדיווח יתייחס גם להשלכות של כשלים אשר מביאים לטיפול פארי-פאסו לכל המלווים, ועל כן מדללים את התמיכה המשנית ממכירת ביטחונות;

- (ז) נתונים על מחירים ומחזורי מסחר בשוק משני, אם זמינים ;
- (יא) חשיפות וביצועים לפי ספונסרים בעסקאות. עסקאות שמוצגות ע"י ספונסרים עשויות להיחשב במקרים מסוימים כחשיפה ללווה או לקבוצת לוויים כהגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313. על התאגיד הבנקאי לזהות, לסכום ולנטר חשיפות קשורות פוטנציאליות אלה ;
- (יב) חשיפות ברטו ונטו, ריכוזיות צד נגדי לגידור, וחריגות ממדיניות ;
- (יג) חשיפות של הלוואות ממונפות של לוויים ושל צדדים נגדיים ברמה כוללת ומפולחת, לרבות חוב נדחה ואחזקות הוניות, לצד המגבלות שנקבעו. הדוחות צריכים להציג מבט מפורט ומקיף על סך החבות של הלווה. הדיווח יתייחס לחשיפות שנרשמו גם ביחידות העסקיות האחרות בתאגיד הבנקאי, לרבות חשיפות עקיפות כגון חווי CDS ו-TRS. בנוסף, על התאגיד הבנקאי לתת את דעתו לפוזיציות המוחזקות בתיק הזמין למכירה או בתיק למסחר, או לכאלה המוחזקות באמצעות כלי השקעה מובנים שבבעלות או במימון של התאגיד הבנקאי היוזם או של חברות בנות או חברות קשורות שלו.

סיווג הלוואות ממונפות

18. סיווג הלוואות, ובכלל זה סיווג הלוואות ממונפות, מוסדר בהוראות הדיווח לציבור. סיווג של הלוואות ממונפות כרוך בשימוש בהנחות מציאותיות לגבי החזר ההלוואה כדי לקבוע את יכולתו של הלווה להקטין את רמת המינוף עד לרמה בת קיימא (sustainable level) בתוך פרק זמן סביר. לדוגמה, מקובל להניח, בדרך כלל, שהיכולת להפחית חוב בכיר מובטח בצורה מלאה או היכולת להחזיר לפחות 50 אחוזים מסך החוב, על פני חמש עד שבע שנים, היא עדות ליכולת החזר נאותה. אם היכולת הצפויה לפרוע את החוב מתוך תזרים המזומנים היא מועטה ומיחזור ההלוואה היא האופציה הישימה היחידה, בד"כ יהיה צורך להוריד את רמת הסיווג, אפילו אם החיתום נעשה בזמן האחרון. עסקאות הלוואה ממונפות שבהן אין סיכוי סביר או מציאותי להקטנת המינוף, סביר שישווגו כחוב נחות. בנוסף, כאשר מעריכים את היכולת לפרוע חוב, יש לבחון בקפדנות את הארכת תקופת פירעון החוב או ארגונו מחדש, על מנת להבטיח שהתאגיד הבנקאי אינו מסווג בעיות של יכולת החזר על ידי הארכה או ארגון מחדש ההלוואה.
19. אם מקור החזר העיקרי הופך לבלתי מספק, על התאגיד הבנקאי להימנע מהתייחסות לשווי החברה כאל מקור החזר משני, אלא אם כן שווי זה נתמך באופן מיטבי. ראיות לשווי הנתמך באופן מיטבי עשויות לכלול הסכמי רכישה ומכירה מחייבים עם צדדים שלישיים כשירים, או הערכות שווי יסודיות של נכסים המתחשבות באופן מלא בהשפעתן של נסיבות המצוקה של הלווה ובשינויים אפשריים בתנאים העסקיים ובתנאי השוק. במקרים אלה, כאשר ההלוואה אינה מובטחת היטב ומצויה בהליכי גביה, תאגידים בנקאיים ישווגו אותה כהלוואה פגומה שאינה צוברת (בהתאם לאמור בהוראות הדיווח לציבור), וכאשר לא ניתן להגן על חלק מההלוואה באמצעות שעבוד נכסים או שווי חברה הנתמך באופן מיטבי, יבצעו הפרשה או מחיקה חשבונאית בגין אותו חלק.

ניתוח אשראי

20. חיתום וניהול אפקטיביים של הסיכון בהלוואות ממונפות תלויים במידה רבה באיכות הניתוח המיושם במהלך תהליך האישור כמו גם בניטור השוטף. המדיניות של התאגיד הבנקאי צריכה להתייחס לצורך בהערכה מקיפה של סיכונים פיננסיים, עסקיים, ענפיים וניהוליים, לרבות האם:

- (א) ניתוחי תזרימי המזומנים מסתמכים על תחזיות אופטימיות מדי או חסרות ביסוס לגבי מכירות, מרווחים, וסינרגיות ממיזוגים ורכישות;
- (ב) ניתוחי הנזילות כוללים: מדדי ביצוע המתאימים לענף הכלכלי של הלווה; יכולת לנבא את תזרימי המזומנים של הלווה; מדידת צורכי המזומנים התפעוליים של הלווה; והיכולת לעמוד במועדי הפירעון של החוב;
- (ג) התחזיות כוללות מרווח ביטחון נאות לגבי עלויות שאינן צפויות מראש הנובעות ממיזוג;
- (ד) התחזיות נבדקו במבחני קיצון תחת תרחיש שלילי אחד או יותר, לרבות הפרה של התניות פיננסיות;
- (ה) העסקאות נסקרות אחת לרבעון לפחות כדי לקבוע אם יש שינויים לעומת התכנית, את השלכות הסיכון הנלוות, ואת הדיוק של דירוגי הסיכון וסטטוס הצבירה. החל מראשית חיי ההלוואה, על תיק האשראי לכלול נימוקים כרונולוגיים וניתוחים של כל השינויים המהותיים בתכנית הפעולה של הלווה וכל שינוי ביחס לביצועים הכספיים הצפויים;
- (ו) הערכות שווי של חברות ושל ביטחונות מתבצעות על בסיס תקופתי, ומביאות בחשבון שחיקת ערך פוטנציאלית;
- (ז) אומדנים של מימוש ביטחונות ומכירת נכסים מתבססים על המגמות והתנאים הנוכחיים בשוק;
- (ח) מקרים של חוסר בביטחונות מזוהים ונלקחים בחשבון בדירוג הסיכון ובהחלטות לגבי סטאטוס הצבירה;
- (ט) תכניות הפעולה השונות (contingency plans) צופות מראש שינויים בתנאים של שוקי החוב וההון, כאשר החשיפות מסתמכות על מיחזור אשראי או על הנפקות הוניות חדשות; וכן
- (י) הלווה מוגן כהלכה מפני סיכון שיעור ריבית וסיכון שער חליפין.

ספונסרים בעסקאות

21. תאגיד בנקאי אינו רשאי להסתמך על תמיכה של ספונסר, אף כמקור החזר משני, מבלי שנתקבלה ערבות פורמאלית מהספונסר. יתרה מכך, הסתמכות על ספונסר מחייבת יכולת כלכלית מוכחת. הערכת היכולת הכלכלית של הספונסר תכלול לפחות את המרכיבים הבאים:

- (א) ביצוע סקירות תקופתיות של הדוחות הכספיים והמגמות הפיננסיות של הספונסר, וניתוח נזילותו, לרבות היכולת לתמוך בריבוי עסקאות;
- (ב) התייחסות למגבלות הסכמי ההשקעה של הספונסר;
- (ג) התייחסות לנוהג הספונסר בחלוקת דיבידנדים ובהזרמת הון (capital contribution);

תאגיד בנקאי המסתמך על תמיכה של ספונסר כמקור החזר משני צריך לקבוע הנחיות בדבר הערכת הכשירויות של ספונסרים פיננסיים, וליישם תהליכים לניטור סדיר של מצבו הכלכלי של הספונסר.

בקרת אשראי

22. פונקציית בקרת האשראי תעריך את ביצועי תיק הלוואות הממונפות באופן תדיר יותר ומעמיק יותר לעומת חלקים אחרים בתיק הלוואות, ולכל הפחות אחת לשנה. עבור חלק מהתאגידים הבנקאיים, מאפייני הסיכון של תיקים ממונפים, כגון הסתמכות גבוהה על שווי חברה, ריכוזיות, מגמות שליליות בדירוג הסיכון, או ביצועי התיק, עשויים להכתיב סקירות תכופות יותר. הסקירות יבוצעו על ידי עובדים בעלי מומחיות וניסיון בסוגים אלה של הלוואות ובענף הכלכלי של הלווה. עומק הסקירות יהיה בהתאם לאמור בסעיף 78א(3) להוראה מספר 311. בנוסף ייסקרו הפרקטיקות הנהוגות בתאגיד הבנקאי, ומדיניותו ונהליו בכל הנוגע להלוואות ממונפות, במטרה להבטיח כי אלה עקביים עם הוראה זו.

מבחני קיצון (Stress-Testing)

23. תאגיד בנקאי יגבש ויישם קווים מנחים לביצוע מבחני קיצון וניתוחי רגישות, על בסיס תקופתי, לתיקי הלוואות המיועדות להחזקה, כמו גם להלוואות שהוקמו לצרכי חלוקה, במטרה לכמת את ההשפעה הפוטנציאלית של שינויים בתנאי הכלכלה והשוק על איכות נכסיו, רווחיו, נזילותו והונו. רמת התחכום של מבחני הקיצון וניתוחי הרגישות צריכה להתאים לגודל, למורכבות ולמאפייני הסיכון של תיק הלוואות הממונפות של התאגיד הבנקאי. אם תאגיד בנקאי נדרש לבצע מבחני קיצון ברמת כלל הארגון (enterprise-wide), תיק הלוואות הממונפות ייכלל במבחנים אלה.

* * *

עדכונים

תאריך	פרטים	גרסה	חוזר 06 מס'
28/04/15	חוזר מקורי	1	2461